

Nr 63

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 29 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 98, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden och lagrådets protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet,

2) lag om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,

3) lag om ändring i konkurslagen,

4) lag om ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura,

5) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

6) lag om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

7) förordning om tillfällig handel,

8) förordning angående ändring i förordningen den 18 maj 1956 (nr 328) om kontroll å ädelmetallarbeten,

9) förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 29 december 1949 (nr 723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods,

10) förordning om upphävande av förordningen den 20 september 1859 (nr 47) angående utsträckt frihet för bergshanteringen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 1864 års näringsfrihetsförordning upphävs.

Förordningens inledande bestämmelse om att svenskar har rätt att driva näring på de villkor som anges i förordningen kan enligt propositionen upphävas utan att ersättas av annan författningsbestämmelse. Det framhålls, att tvekan inte kan råda om att svenska medborgare har full frihet att idka näring, om inte annat gäller enligt särskild föreskrift som tillkommit i grundlagsenlig ordning.

Näringsfrihetsförordningens regler om gårdfarihandel och realisation föreslås bli ersatta av en förordning om tillfällig handel. Tillfällig handel skall enligt förslaget få drivas endast efter tillstånd. Tillfällig handel med bl. a. livsmedel och blommor skall dock få drivas utan tillstånd. Detsamma skall gälla även handel med andra varor om försäljningen sker inomhus. I övrigt skall tillstånd beviljas, om inte hinder möter på grund av sökandens personliga olämplighet eller andra ordningshänsyn.

Näringsfrihetsförordningens regler om utlänningars rätt att idka näring föreslås bli ersatta av en lag, som gäller både utlänningar och utländska företag. Lagförslagets regler om utlänningar stämmer i huvudsak överens med vad som gäller enligt näringsfrihetsförordningen. Huvudregeln skall således alltjämt vara att utlänning som vill driva näring i Sverige måste ha näringstillstånd. Undantag från tillståndsplikten föreslås för utlänning med bosättningsstillstånd och dessutom för annan här bosatt utlänning i fråga om jordbruk m. fl. näringar. Beträffande utländska företag föreslås att de regler som nu finns i lagen den 3 juni 1955 (nr 383) om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket förs in i den nya lagen i stort sett oförändrade. Kungl. Maj:t skall enligt förslaget kunna medge undantag från lagens regler om det är påkallat med hänsyn till internationell överenskommelse. Detta underlättar bl. a. en eventuell svensk anslutning till EEC. Nu gällande skyldighet för utländska näringsidkare att ställa säkerhet för skatt föreslås upphävd.

I propositionen föreslås även nya regler om rätt för utlänning och utländskt företag att vara delägare i svenskt handelsbolag.

Samtliga författningar föreslås träda i kraft den 1 januari 1969.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

1) Förslag

till

Lag

om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående
utvidgad näringsfrihet

Härigenom förordnas, att förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet skall upphöra att gälla vid utgången av år 1968. Bestämmelserna i § 4 och § 9 mom. 4 tredje stycket om att gift kvinna, som sammanlever med mannen, får idka näring endast såvida mannen tillåter det och ikläder sig ansvarighet för de förbindelser, som hon i och för rörelsen kan komma att ingå, samt om straff för överträdelse av dessa bestämmelser gäller dock fortfarande, om äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. Fråga om ansvar för överträdelse av förordningen under dess giltighetstid skall även därefter bedömas enligt förordningen.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till sådan bestämmelse i förordningen som ersatts genom bestämmelse i lagarna denna dag (nr) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket och (nr) om ändring i konkurslagen eller i förordningen denna dag (nr) om tillfällig handel, skall den nya bestämmelsen tillämpas.

2) Förslag
till
Lag
om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring
här i riket

Härigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Utlänning och utländskt företag får idka näring här i riket i den utsträckning och under de villkor som följer av denna lag.

Utöver bestämmelserna i denna lag är utlänning och utländskt företag underkastade de föreskrifter som enligt andra författningar gäller för näringsverksamhet här i riket. Om förbud för utlänning och utländskt företag att idka vissa näringar gäller särskilda bestämmelser.

Med utländskt företag förstås i denna lag juridisk person, som är bildad enligt lagen i främmande stat.

2 §.

Utlänning och utländskt företag anses som svenska rättssubjekt vid bedömning, huruvida de i rättsförhållande som rör av dem här i riket bedrivna näringsverksamhet lyder under svensk lag och huruvida de i sådant rättsförhållande är skyldiga att svara inför svensk domstol eller underkasta sig svensk myndighets avgörande.

Vid tillämpning av växellagen den 13 maj 1932 (nr 130) och checklagen samma dag (nr 131) anses dock utlänning och utländskt företag som utländska rättssubjekt.

Om utlänning

3 §.

Utlänning som har bosättningstillstånd är likställd med svensk medborgare beträffande rätt att idka näring.

4 §.

Utlänning som ej har bosättningstillstånd men är bosatt här i riket är likställd med svensk medborgare beträffande rätten att idka följande näringar:

1. jordbruk jämte binäring vilken icke drives som självständigt företag,
2. skogsbruk i den mån det ej omfattar förädling av råvara,
3. fiske,
4. rederirörelse med svenskt fartyg i vilket utlänningen äger del,

5. undervisningsverksamhet,
6. verksamhet som läkare, tandläkare och veterinär.

5 §.

I annat fall än som avses i 3 eller 4 § får utlänning idka näring endast efter särskilt tillstånd (näringstillstånd).

6 §.

Fråga om näringstillstånd prövas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

7 §.

Näringstillstånd får ej beviljas utlänning som är omyndig eller som i eller utom riket är försatt i konkurs.

8 §.

I annat fall än som avses i 7 § äger utlänning som är bosatt här i riket erhålla näringstillstånd, om ej hinder möter på grund av hänsyn till allmänt intresse eller utlänningens personliga förhållanden. Annan utlänning får beviljas näringstillstånd, om det föranledes av överenskommelse med främmande stat eller andra särskilda skäl föreligger.

9 §.

Om näringstillstånd beviljas utlänning som ej är bosatt här i riket, skall det finnas en föreståndare för näringsverksamheten. Denne utses av näringsidkaren och skall vara myndig och bosatt här i riket.

Föreståndaren är ansvarig för näringsverksamheten. Näringsidkaren skall utfärda fullmakt för honom att i alla frågor, som rör verksamheten här i riket, handla på näringsidkarens vägnar samt mottaga stämning för näringsidkaren och själv eller genom annan tala och svara för denne.

10 §.

Näringstillstånd skall avse verksamhet av visst slag. Tillstånd gäller tills vidare, om det icke meddelats för viss tid. Det kan förbindas med särskilda villkor och föreskrifter.

11 §.

När särskilda skäl föreligger, kan näringstillstånd återkallas, även om det meddelats för viss tid.

12 §.

Avlider utlänning, som idkar näring med stöd av denna lag, och finns utländsk delägare i dödsboet efter honom, får näringsverksamheten fortsättas av dödsboet under högst ett år. Vid sådan näringsverksamhet skall iakttagas de särskilda bestämmelser som gäller när avlidens rörelse fortsattes av hans dödsbo.

Om utländskt företag

13 §.

Utländskt företag får idka näring här i riket endast efter tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Tillstånd får beviljas företag, vilket enligt sitt hemlands lag är registrerat som bolag eller ekonomisk förening och driver näringsverksamhet i hemlandet. Annat företag kan erhålla tillstånd, om särskilda skäl föreligger.

14 §.

Tillstånd får ej beviljas företag som i eller utom riket är försatt i konkurs.

Bestämmelserna i 10 och 11 §§ äger motsvarande tillämpning på tillstånd för utländskt företag att idka näring.

15 §.

Bestämmelserna i 16—28 §§ nedan gäller i fråga om annat utländskt företag än bolag och ekonomisk förening endast om ej andra föreskrifter meddelas när företaget beviljas tillstånd till näringsutövning.

16 §.

Utländskt företag skall driva sin näringsverksamhet här i riket genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (filial).

17 §.

Filialen skall stå under ledning av en verkställande direktör. Därjämte kan en vice verkställande direktör utses.

Bestämmelse i denna lag om verkställande direktör äger motsvarande tillämpning på vice verkställande direktör.

18 §.

Verkställande direktören skall vara myndig och bosatt här i riket.

19 §.

Verkställande direktören är ansvarig för filialens verksamhet. Det utländska företaget skall för honom utfärda fullmakt med sådant innehåll som anges i 9 § andra stycket.

20 §.

Det utländska företagens verksamhet genom filial här i riket skall drivas under firma, som innehåller företagens namn med tillägg av ordet filial och som tydligt anger företagens nationalitet. Firman skall tydligt skilja sig från andra bestående firmor som förut införts i aktiebolsagsregistret eller register som avses i 26 §.

Firman tecknas av verkställande direktören.

21 §.

Innan filialen registrerats hos myndighet som avses i 26 §, får den ej börja sin verksamhet. Bestämmelser om vad anmälan för registrering skall innehålla och om handlingar, som skall inges vid anmälan, meddelas av Konungen. Det åligger verkställande direktören att göra anmälan för registrering.

Ändras förhållande som tidigare anmälts för registrering, skall detta ofördröjligen anmälas. Även sådan anmälan skall göras av verkställande direktören.

22 §.

Har vid anmälan för registrering icke iakttagits vad som föreskrivits om sådan anmälan, skall registrering vägras. Detsamma gäller, om annat hinder mot registrering möter på grund av föreskrift i denna lag eller annan författning.

Vägras registrering, skall registreringsmyndigheten ofördröjligen med posten sända underrättelse om beslutet och skälen därför till det utländska företaget.

23 §.

Filialen skall ha egen bokföring, som är helt skild från det utländska företagens bokföring i övrigt.

I fråga om filialens bokföring och redovisning gäller i tillämpliga delar bestämmelserna för svenskt företag av motsvarande slag.

Verkställande direktörens förvaltning och filialens räkenskaper skall granskas av svensk auktoriserad revisor. Verkställande direktören skall tillse, att sådan revisor utses och att redovisningshandlingarna inom tre månader efter räkenskapsårets slut för granskning lämnas till denne i huvudskrift eller avskrift.

Verkställande direktören skall vidare årligen till registreringsmyndigheten sända avskrift av dels filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret, dels motsvarande handlingar för företaget i dess helhet, i den mån de gjorts offentliga i företagens hemland. Handlingarna skall sändas inom tre månader efter det att det utländska företagens redovisningshandlingar och revisionsberättelse lagts fram för företagets delägare, dock senast sju månader från det filialens räkenskapsår utgått.

24 §.

Filialen skall på anmälan avföras ur registret

1. om det utländska företaget träder i likvidation eller försättes i konkurs eller om eljest företagens eller filialens verksamhet skall upphöra enligt lagen i företagens hemland,

2. om av annan anledning det utländska företagens eller filialens verksamhet skall upphöra enligt beslut av företaget,

3. om filialen saknar behörig verkställande direktör och denna brist icke avhjälpes utan dröjsmål,

4. om vid försök till utmätning av företagens tillgångar här i riket för fordran, som grundar sig på filialens verksamhet, borgenären icke fått full betalning och fordringen ej heller sedermera betalats.

Det åligger verkställande direktören att anmäla förhållande som avses under 1 och 2. Anmälan om sådant förhållande kan också göras av annan behörig ställföreträdare för det utländska företaget. I fall som avses under 3 kan anmälan göras av den, vars rätt är beroende av att någon finns som äger företräda filialen, och i fall som avses under 4 av borgenären.

Upplyses att det utländska företaget eller filialen upphört med sin verksamhet eller att sådant fall som avses under 3 föreligger, kan registreringsmyndigheten avföra filialen ur registret utan att anmälan göres.

För avveckling av filialens verksamhet får medges anstånd med avförandet ur registret. Anteckning om sådant anstånd skall göras i registret. Under avvecklingstiden skall firman tecknas med tillägg av orden »under avveckling».

25 §.

Avföres filialen ur registret, upphör rätten för det utländska företaget att genom filialen idka näring här i riket.

I fråga om beslut att avföra filial ur registret och beslut om anstånd med avförandet äger bestämmelserna i 22 § andra stycket motsvarande tillämpning.

26 §.

Registreringsmyndighet för filialer är patent- och registreringsverket eller annan myndighet, som Konungen förordnar. Hos myndigheten föres filialregister. I detta inskrives de uppgifter som enligt denna lag skall anmälas för registrering.

Det som föres in i registret skall av registreringsmyndigheten ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna.

27 §.

Det som enligt denna lag blivit infört i filialregistret och kungjort i allmänna tidningarna skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det icke framgår av omständigheterna, att han varken hade eller bort ha vetskap om det.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som införts eller bort införas i registret, icke med laga verkan åberopas mot annan än den som visas ha haft vetskap om förhållandet.

28 §.

Företer firma, som registrerats för filial, likhet med firma, som tidigare införts i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret eller filialregistret, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, får han hos domstol föra talan om förbud för det utländska företaget att efter viss tid använda förstnämnda firma och om skadestånd.

Menar någon eljest, att inskrivning, som gjorts i filialregistret, länder honom till förfång, får han hos domstol föra talan om registreringens upphävande och om skadestånd.

Särskilda bestämmelser

29 §.

Som näringsidkande enligt denna lag anses även deltagande såsom bolagsman i näringsverksamhet, som drives av svenskt handelsbolag.

30 §.

Bestämmelserna i denna lag gäller ej i fråga om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket.

31 §.

Konungen får medge undantag från bestämmelse i denna lag, om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat eller till det nordiska ekonomiska samarbetet.

Konungen får vidare i visst fall medge sådant undantag från bestämmelse i lagen, som föranledes av särskilda omständigheter.

32 §.

Talan mot beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär. I fall som avses i 22 och 25 §§ skall besvären ha inkommit inom två månader från beslutets dag.

Beslut enligt denna lag länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas.

33 §.

Konungen meddelar, utöver vad i 21 § sägs, närmare bestämmelser för tillämpningen av denna lag.

Ansvarsbestämmelser

34 §.

Till böter dömes

1. utlänning som idkar näring här i riket utan att ha rätt till det,
2. utlänning som bryter mot villkor eller föreskrift, som förbundits med näringsstillstånd för honom,
3. den som för utlännings eller utländskt företags räkning driver eller förestår näringsverksamhet, som utlänningen eller företaget ej har rätt att utöva,
4. den som för utlännings eller utländskt företags räkning utövar näringsverksamhet i strid mot villkor eller föreskrift, som förbundits med tillstånd till verksamheten.

35 §.

Verkställande direktör som ej fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 21 § andra stycket eller 24 § dömes till böter.

Har ej handlingar enligt 23 § fjärde stycket sänts till registreringsmyndigheten inom föreskriven tid, kan rätten på talan av allmän åklagare förelägga verkställande direktören vid vite att sända in handlingarna.

36 §.

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes

1. den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift i ansökningshandling eller annan handling som åberopas i ärende enligt denna lag,
2. utländskt företags revisor som i revisionsberättelse uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift, som rör företagets näringsverksamhet här i riket, eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att anmärka på förvaltningen, trots att anledning till anmärkning föreligger,
3. utländskt företags revisor som, ehuru han insett eller bort inse att det kunnat medföra skada, obehörigen yppar något som kommer till hans kännedom vid granskningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969.

Genom denna lag upphäves lagen den 3 juni 1955 (nr 383) om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till sådan bestämmelse i sistnämnda lag som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall den nya bestämmelsen tillämpas.

Utlänning eller utländskt företag, som vid den nya lagens ikraftträdande på grund av tillstånd enligt äldre bestämmelser idkar näring här i riket, får fortsätta samma näringsverksamhet som om tillståndet meddelats enligt den nya lagen. Har sådan utlänning vid den nya lagens ikraftträdande ombud, som ställts i enlighet med föreskrift som förbundits med tillståndet, skall dock bestämmelsen i 9 § denna lag ej tillämpas så länge samma ombud inne-

har uppdraget. Säkerhet, som utlänning eller utländskt företag enligt äldre bestämmelser ställt för utskylder till stat och kommun, skall fortfarande avse de utskylder för vilka säkerheten ställts.

Utlänning eller utländskt företag, som vid den nya lagens ikraftträdande idkar näring, för vilken enligt äldre bestämmelser tillstånd icke fordras, får fortsätta samma näringsverksamhet utan hinder av bestämmelserna i den nya lagen.

Denna lag medför ej inskränkning i den rätt till näringsverksamhet som med anledning av överenskommelse med främmande stat medgivits medborgare eller företag i sådan stat genom bestämmelser som meddelats före lagens ikraftträdande. Ej heller medför lagen inskränkning i den rätt till uppköp av fisk och därmed sammanhängande verksamhet som tillkommer utlänning enligt särskilda bestämmelser.

3) Förslag
till
Lag
om ändring i konkurslagen

Härigenom förordnas, att i konkurslagen skall införas två nya paragrafer, 199 a § och 212 §¹, av nedan angiven lydelse.

199 a §.

Gäldenären må icke under konkursen driva rörelse, med vars utövande följer bokföringsskyldighet.

212 §.

Gäldenär som bryter mot 199 a § straffes med dagsböter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969.

4) Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura

Härigenom förordnas, att 15 § lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §.

Sättes rörelse under förvaltning av sysslomän (administratorer), med rätt för dem att teckna firman, eller under likvidation, eller fortsättes enskild näringsidkares rörelse av *stärbusdelägare, enligt vad för viss tid är medgivet*, bör firmateckningen ske på sådant sätt, att det ändrade förhållandet därav framgår.

Sättes rörelse under förvaltning av sysslomän (administratorer), med rätt för dem att teckna firman, eller under likvidation, eller fortsättes enskild näringsidkares rörelse av *hans dödsbo*, bör firmateckningen ske på sådant sätt, att det ändrade förhållandet därav framgår.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969.

¹ 212 § tidigare upphävd genom 1946:809.

² Senaste lydelse av 15 § se 1895:67 s. 10.

5) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa
 inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva
 eller aktier i vissa bolag

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Utländsk medborgare — — — idka gruvdrift.

Vad sålunda — — — — — och stiftelser.

Tillstånd för — — — eller sedan två år har hemvist i Sverige,

3. om egendomen förvärvas för att bereda förvärvaren utkomst genom annan näringsverksamhet, som han fått tillstånd att driva med stöd av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet och för vilken egendomen prövas behövlig, samt förvärvaren sedan två år har hemvist i Sverige,

3. om egendomen förvärvas för att bereda förvärvaren utkomst genom annan näringsverksamhet, för vilken egendomen prövas behövlig, samt förvärvaren antingen har hemvist i Sverige sedan två år och har fått sådant tillstånd till näringsverksamheten som avses i 5 § lagen den 1968 (nr) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket eller har bosättnings-tillstånd,

4. om förvärvaren — — — syskons avkomling.

I övriga — — — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969. Beträffande förvärv av fast egendom för näringsverksamhet, som enligt övergångsbestämmelserna till lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket drives med stöd av tillstånd enligt förordningen angående utvidgad näringsfrihet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1967:266.

6) Förslag

till

Lag**om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag
eller ingå i sådant bolag**

Härigenom förordnas som följer.

Utlänning eller utländskt företag får icke sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag utan tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Med utländskt företag förstås i denna lag juridisk person, som är bildad enligt lagen i främmande stat.

Tillstånd får meddelas endast om avtal finns, enligt vilket bolaget skall anses slutet eller inträde medgivet i och med att tillstånd meddelas.

Från skyldighet att söka tillstånd får Konungen medge undantag som är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969, då lagen den 30 maj 1916 (nr 159) innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag skall upphöra att gälla. Har ärende anhängiggjorts före ikraftträdandet av den nya lagen, skall ärendet prövas enligt de äldre bestämmelserna.

7) Förslag

till

Förordning**om tillfällig handel**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med tillfällig handel förstås i denna förordning att någon yrkesmässigt salubjuder medförda varor på ett av honom tillfälligt begagnat försäljningsställe eller under kringföring.

Som tillfällig handel anses dock icke

1. försäljning till återförsäljare,
2. torghandel eller handel på marknad, mässa eller utställning,
3. handel anordnad i samband med sådan offentlig tillställning som avses i 9 § allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617),
4. kringförings- eller utomhushandel, vilken utgör ett led i en eljest på stadigvarande driftställe bedriven rörelse och avser sådana varor som regelmässigt saluföres eller framställs där.

2 §.

Vad som i denna förordning sägs om svensk medborgare gäller även svensk juridisk person och vad som sägs om utlänning även utländsk juridisk person.

För tillfällig handel gäller utöver bestämmelserna i denna förordning de föreskrifter som gäller om drivande av handel i allmänhet eller vissa slag av handel.

3 §.

Tillfällig handel får drivas endast efter särskilt tillstånd.

Svensk medborgare och utlänning som har bosättningsstillstånd får dock utan tillstånd driva tillfällig handel med livsmedel, blommor och alster av inhemsk hemslöjd samt med andra varor om handeln drives i lokal över vilken han förfogar. Vidare får, förutom svensk medborgare, utlänning som har bosättningsstillstånd utan tillstånd driva tillfällig handel med tryckt skrift.

4 §.

Svensk medborgare och utlänning som har bosättningsstillstånd äger er-hålla tillstånd enligt denna förordning, om det ej föreligger skäl till antagande att sökanden med hänsyn till sina personliga förhållanden icke är lämplig att driva verksamheten eller att denna kan störa allmän ordning.

Fråga om tillstånd enligt första stycket prövas, om handeln skall drivas på visst försäljningsställe, av polismyndigheten i den ort där försäljningsstället är beläget och i annat fall av polismyndigheten i den ort där sökanden är bosatt.

5 §.

Tillstånd för annan utlänning än som avses i 4 § kan beviljas, om särskilda skäl föreligger. Fråga om tillstånd i sådant fall prövas av den myndighet som har att pröva fråga om tillstånd för utlänning att här i riket idka näring i allmänhet.

6 §.

Den som ansöker om tillstånd skall lämna uppgift om de varuslag handeln skall avse samt om tid och ort för handeln. Är handeln avsedd att helt eller delvis drivas på visst försäljningsställe, skall detta anges.

Sökanden skall vidare visa, att han ej är obehörig att driva handel i allmänhet.

I fall som avses i 5 § inges ansökningshandlingarna till länsstyrelsen i det län där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas. Länsstyrelsen skall med eget yttrande sända handlingarna till tillståndsmyndigheten.

7 §.

Om tillstånd till tillfällig handel beviljas juridisk person, skall för verksamheten finnas en av tillståndsmyndigheten godkänd föreståndare. Vid ansökan om godkännande av föreståndare skall beträffande denne förebibringars utredning som avses i 6 § andra stycket.

8 §.

Tillstånd skall avse ett eller flera varuslag samt gälla för bestämt tillfälle eller under viss tid, ej över tre år. Tillstånd kan förbindas med särskilda villkor och föreskrifter.

När särskilda skäl föreligger, kan tillstånd återkallas.

9 §.

Bevis om tillstånd skall i huvudskrift eller styrkt avskrift medföras vid handelns utövande. Beviset skall visas upp vid anfordran.

Den som driver tillfällig handel, för vilken enligt denna förordning ej fordras tillstånd, skall vara försedd med bevis om sitt namn och hemvist. Beviset skall visas upp vid anfordran.

Den som driver tillfällig handel i lokal över vilken han förfogar skall genom anslag i eller vid lokalen tydligt ange sitt namn och hemvist.

10 §.

Den som driver tillfällig handel utan vederbörligt tillstånd eller utan att godkänd föreståndare finns eller i strid mot villkor eller föreskrift som meddelats med stöd av denna förordning, dömes till böter. Till samma straff dömes den som för annans räkning driver eller förestår sådan olovlig handel.

Den som bryter mot 9 § dömes till böter, högst femhundra kronor.

11 §.

Talan mot beslut enligt denna förordning föres genom besvär, om beslutet meddelats av polismyndighet, hos länsstyrelsen och eljest hos Konungen.

Beslut enligt denna förordning länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1969.

Den som vid förordningens ikraftträdande på grund av tillstånd enligt förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet driver handel, för vilken enligt den nya förordningen fordras tillstånd, får under återstående tillståndstid fortsätta verksamheten som om tillståndet meddelats enligt den nya förordningen. Fråga om återkallelse av sådant tillstånd prövas dock av den myndighet som meddelat tillståndet.

Förordningen medför ej inskränkning i den rätt till försäljning av fisk som föreskrives i förordningen den 25 maj 1917 (nr 255) angående rätt för danska fiskare att i svensk hamn avsätta fångst av färsk fisk.

8) Förslag
till
Förordning
angående ändring i förordningen den 18 maj 1956 (nr 328) om kontroll å
ädelmetallarbeten

Härigenom förordnas, att 38, 39 och 42 §§ förordningen den 18 maj 1956 om kontroll å ädelmetallarbeten skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

38 §.

Envar som vill för avsalu tillverka ädelmetallarbeten, som äro underkastade kontroll enligt denna förordning, eller *idka grosshandel därmed eller försälja sådana varor i bod eller från annat upplagsställe* skall, innan rörelsen börjar, göra anmälan hos mynt- och justeringsverket och därvid lämna uppgift om var rörelsen skall idkas samt tillika förete dels bevis om anmälan *enligt 9 § näringsfrihetsförordningen*, där sådan anmälan skall äga rum, och dels, då fråga är om juridisk person, i förekommande fall vederbörligt registreringsbevis.

Önskar någon sälja ädelmetallarbete *å sådan realisation som omförmäles i 9 § 3 mom. näringsfrihetsförordningen* skall han, innan *realisationen* vidtages, göra anmälan där om hos mynt- och justeringsverket med bifogande av uppgift om var *realisationen* skall äga rum samt bevis om *tillstånd därtill*.

Då tillverkning — — — — mynt- och justeringsverket.

Envar som vill för avsalu tillverka ädelmetallarbeten, som äro underkastade kontroll enligt denna förordning, eller *idka försäljning av sådana varor på försäljningsställe av stadigvarande beskaffenhet* skall, innan rörelsen börjar, göra anmälan hos mynt- och justeringsverket och därvid lämna uppgift om var rörelsen skall idkas samt tillika förete dels bevis om anmälan *till handelsregistret*, där sådan anmälan skall äga rum, och dels, då fråga är om juridisk person, i förekommande fall vederbörligt registreringsbevis.

Önskar någon sälja ädelmetallarbete *på försäljningsställe av tillfällig beskaffenhet* skall han, innan *försäljningen* vidtages, göra anmälan därom hos mynt- och justeringsverket med bifogande av uppgift om var *försäljningen* skall äga rum samt bevis om *det tillstånd därtill som må vara erforderligt*.

39 §.

Under utövande av gårdfarihandel må, vid äventyr som är stadgat för olaga gårdfarihandel, försäljning av ädelmetallvaror icke äga rum.

Försäljning av ädelmetallarbeten må ej äga rum under kringföring.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

42 §.

1 mom. Med dagsböter straffes, där förfarandet icke är i allmän lag belagt med straff,

den som tillverkat — — — — —

2 mom. Har åtgärd som i 1 mom. avses företagits i större omfattning, må dömas till fängelse i högst sex månader.

3 mom. Med böter högst 300 kronor straffes

den som utan — — — — —

1 mom. Till böter dömes, om gärningen ej är belagd med straff i brottsbalken,

sådant arbete.

Till böter dömes också den som försäljer ädelmetallarbeta i strid mot 39 §.

2 mom. Har åtgärd som i 1 mom. första stycket avses företagits i större omfattning, må dömas till fängelse i högst sex månader.

3 mom. Till böter, högst 500 kronor, dömes

är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1969.

9) Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 29 december 1949 (nr 723)

angående handel med skrot, lump och begagnat gods

Härigenom förordnas, att 4 § förordningen den 29 december 1949 angående handel med skrot, lump och begagnat gods¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Ansökning om tillstånd till handel skall av bolag, ekonomisk förening och enskild person, som är svensk medborgare, göras hos polismyndigheten i den ort, där rörelsen huvudsakligen skall bedrivas. Angående ansökning av utlänning om tillstånd till utövande av näring är särskilt stadgat.

Ansökningen skall — — — — — av sökanden.

Ansökan om tillstånd till handel göres hos polismyndigheten i den ort, där rörelsen huvudsakligen skall bedrivas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1969.

¹ Senaste lydelse av 4 § se 1963:579.

**10) Förslag
till
Förordning
om upphävande av förordningen den 20 september 1859 (nr 47) angående
utsträckt frihet för bergshantering**

Härigenom förordnas, att förordningen den 20 september 1859 angående utsträckt frihet för bergshantering skall upphöra att gälla vid utgången av år 1968. Föreskrifterna i 4 § förordningen om hammarsmeds- och masmästarkassor gäller dock så länge dessa kassor består.

Motionsyrkanden

Utskottet har i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 956 av herr *Werner* och II: 1213 av herr *Hermansson m. fl.*, i vilka motioner hemställes

»dels att riksdagen vid behandling av förslaget till lag om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket beslutar att 31 § — den s. k. EEC-paragrafen — skall utgå,

dels att riksdagen vid behandling av förslaget till Lag om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag beslutar att stycket 'Från skyldighet — — — överenskommelse med främmande stat' skall utgå»;

B. de likalydande motionerna I: 969 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 1231 av herr *Lothigius m. fl.*, i vilka motioner hemställes

att riksdagen i första hand avslår propositionen nr 98 och i andra hand beslutar att 1 § förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet alltjämt skall gälla;

C. de likalydande motionerna I: 970 av herrar *Lundberg* och *Sveningsson* samt II: 1233 av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, vari hemställes

»att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 98 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om undanröjande av vissa olägenheter för konsumenterna i samband med tillfällighetsförsäljning, i enlighet med riktlinjer och principer som angivits i denna motion»; samt

D. de likalydande motionerna I: 971 av herrar *Åkerlund* och *Sveningsson* samt II: 1232 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, i vilka motioner hemställes »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 98 måtte besluta,

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet m. m. såvitt avser 1 §,

2. att 1 § i nämnda förordning ändras så till vida att orden 'som här nedan upptagas' ersättes av orden 'som stadgas i författning'.»

Motiven till författningsförslagen

Utskottet redovisar här endast de delar av föredragande departementschefens uttalanden vid lagrådsremissen som är av särskilt intresse med hänsyn till de i ämnet väckta motionerna. Utskottet hänvisar i övrigt till propositionen.

Huvudfrågor

Näringsfrihetsförordningen tillkom för över hundra år sedan. Även om ett flertal av dess ursprungliga bestämmelser har upphävts eller ändrats, framstår förordningen numera som starkt föråldrad. En fullständig revision av förordningen har också länge varit aktuell. Ett förslag om en sådan revision lades fram redan år 1957 av näringsrättsutredningen. När beslut fattades om den nu föreliggande utredningen, förutsatte jag, som framgår av mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 6 juni 1958, att förordningen borde upphävas och ersättas av modernare regler. Denna uppfattning har fått kraftigt stöd i remissyttrandena över den sakkunniges förslag. Det torde därför stå klart, att en reform på detta område är påkallad.

Tvekan kan däremot råda, om det nu är en lämplig tidpunkt att genomföra reformen. Liksom fallet har varit under de senaste åren, kan även i dagens läge som skäl mot att ta upp frågan anföras, att näringslagstiftningen hänger samman med andra etableringsfrågor, som har aktualiserats av de europeiska integrationssträvandena. Dessa frågor angår rätten för utländska rättssubjekt att förvärva egendom, utlännings möjligheter att utöva vissa funktioner i aktiebolag och ekonomiska föreningar m. m. Det vore i och för sig önskvärt, att dessa olika spörsmål kunde bedömas som ett enhetligt problemkomplex.

Hänsyn av den art som nu berörts ledde till att etableringsutredningen tillsattes år 1962 för att verkställa en allmän översyn av de frågor, som hänger samman med rätt att förvärva egendom och driva näring här i riket.

Tillkomsten av etableringsutredningen medförde, att den näringsrättssakkunniges förslag efter remissbehandlingen år 1962 fick vila tills vidare. Avgörande var därvid i första hand osäkerheten om vilka förpliktelser en svensk anslutning till den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) skulle kunna innebära. Frågan om svensk EEC-anslutning förlorade emellertid i viss mån aktualitet under år 1963. Etableringsutredningen förordade i sitt yttrande i juni 1964, att den näringsrättssakkunniges förslag skulle tas upp till behandling. Här kan erinras om att etableringsutredningen den 10 december 1965 har befriats från sitt uppdrag, sedan utredningen inte funnit det möjligt i det då rådande handelspolitiska läget att lägga fram konkreta förslag till lösningar av de etableringsrättsliga problem, som kan komma upp vid en vidgad europeisk ekonomisk integration.

Frågan om Sveriges deltagande i en vidgad europeisk marknad är ännu inte löst, och det är alltjämt osäkert vilka förpliktelser Sverige kan komma att åta sig på etableringsområdet vid en anslutning till EEC. Jag har emellertid funnit att detta inte bör hindra att förevarande lagstiftningsärende nu behandlas. Ett ytterligare uppskov skulle innebära, att de nuvarande föråldrade reglerna skulle fortsätta att gälla ytterligare under obestämd tid, vilket om möjligt bör undvikas. Av väsentlig betydelse är att en lagstiftning enligt de grunder, som den sakkunnige föreslagit, på intet sätt försvårar en svensk anpassning till Romfördragets etableringsregler. Tvärtom innebär förslaget, att en sådan anpassning underlättas. Under dessa förhållanden bör lagstiftningen inte ytterligare skjutas upp endast därför att inte också de andra etableringsfrågor, som aktualiseras vid en EEC-anslutning, kan lösas samtidigt.

Även förhållandena inom EFTA bör beaktas i detta sammanhang. Från år 1963, då en första arbetsgrupp med uppgift att granska EFTA-konventionens etableringsbestämmelser tillsattes, har en betydelsefull utveckling ägt rum på detta område. Etableringsfrågorna inom EFTA kan sägas ha klarlagts i väsentliga hänseenden genom de beslut som fattades i dessa frågor vid rådmötet i Bergen den 12—13 maj 1966. Någon anledning att ytterligare skjuta upp behandlingen av den sakkunniges förslag med hänsyn till situationen i EFTA föreligger inte. Tvärtom talar också EFTA-synpunkter i viss mån för en reform av vår näringslagstiftning.

Slutligen bör erinras om att Sverige år 1955 undertecknat den inom Europarådet tillskapade s. k. bosättningskonventionen. Konventionen, som behandlar frågan om fysiska personers rätt till etablering, har ännu inte ratificerats av Sverige i avvaktan på ställningstagandet till vår framtida näringslagstiftning.

Enligt min mening bör sålunda den länge planerade reformen av näringslagstiftningen nu genomföras.

I några remissyttranden har uttryckts önskemål om en samordnad n o r-

disk näringslagstiftning. Jag delar uppfattningen om värdet av nordiskt samarbete på detta område, och överläggningar i frågan har därför tagits upp med de övriga nordiska staterna. Det har vid dessa överläggningar visat sig, att det på grund av olikheter i rättssystemen är mycket svårt och tidsödande att få en gemensam näringsrättslig lagstiftning. Finlands näringslagstiftning har likheter med gällande svenska regler men är delvis mera restriktiv. I Danmark har en ny näringslag antagits år 1966. Huvudregeln är nu liksom tidigare att den som i Danmark vill driva självständig verksamhet inom någon av de viktigaste näringsgrenarna skall vara bosatt i Danmark och ha ett s. k. näringsbrev. I Norge krävs i regel handelsbrev eller annat tillstånd för rätt till näringsverksamhet. Näringsidkare måste i princip vara bosatt i Norge och ha teoretisk och praktisk utbildning. De allmänna näringsreglerna kompletteras av koncessionslagar, som ger myndigheterna möjligheter att kontrollera naturtillgångarnas utnyttjande m. m. Med hänsyn till här antydda olikheter har det inte visat sig möjligt vid de nordiska överläggningarna att f. n. få till stånd den eftersträlvade enhetligheten. Det nordiska utredningsarbete som siktar till en saklig samordning av rättsreglerna fortsätter emellertid. Detta arbete torde snarast underlättas om de föreslagna ändringarna i den svenska lagstiftningen genomförs.

Den sakkunniges förslag rörande uppläggningsen av den allmänna näringslagstiftningen har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som alla remissinstanser. Även jag anser, att lagstiftningen bör läggas upp efter de linjer den sakkunnige föreslagit. Näringsfrihetsförordningen bör alltså upphävas utan att ersättas av någon allmän näringsrättslig författning för svenska rättssubjekt. Frågorna om utländska rättssubjekts rätt att idka näring samt om gårdfarihandel och realisation bör regleras i särskilda författningar i huvudsak enligt den sakkunniges förslag.

Vid upphävande av näringsfrihetsförordningen uppkommer frågan, om en allmän föreskrift rörande svenska rättssubjekts rätt att idka näring behövs. I mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 6 juni 1958 uttalade jag, att i vår tid saknas skäl att i ny lagstiftning ta upp den näringsfrihetsförklaring som inleder 1864 års förordning och vars bakgrund är det system av skråbetonade näringsregleringar som förordningen på sin tid undanröjde. Jag anförde, att de synpunkter som torde ligga bakom tanken att bibehålla en särskild näringsfrihetsförklaring skulle bli bättre tillgodosedda, om den lagstiftning som efterträder 1864 års förordning grundas på den såsom självklar uppfattade principen att full frihet råder för svenska medborgare att driva näring om ej uttryckligt hinder däremot föreskrivits i grundlagsenlig ordning. Den sakkunnige, som har diskuterat denna fråga närmare, har också kommit till slutsatsen, att det inte är påkallat att i en näringslag ta upp en allmän näringsfrihetsförklaring. Han tillägger att en dylik förklaring till sin art är sådan, att det synes ligga

närmare till hands, att den kommer till uttryck i samband med ett mera allmänt angivande av samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter. Ett skäl att ändå ta upp en förklaring om näringsfrihet i en allmän näringslag kunde enligt den sakkunnige föreligga, om därigenom skulle fastslås i vilken ordning inskränkningar i näringsfriheten får ske. Även detta finner han dock opåkallat med hänsyn till bl. a. att väsentliga ingrepp i medborgarnas frihet och egendom enligt konstitutionell praxis förutsätter riksdagens medverkan.

Remissinstanserna delar i de flesta fall uppfattningen, att näringslagstiftningen inte behöver innehålla en allmän näringsfrihetsförklaring. Många instanser har dock ansett, att principen om att full näringsfrihet råder för svenska medborgare bör komma till klart uttryck i lag. Därvid har man hänvisat till att en bestämmelse av denna art tagits upp i författningsutredningens förslag till regeringsform.

Som bekant har författningsutredningens förslag till rättighetsreglering mötts av kritik. Behandlingen av författningsfrågorna fortsätter emellertid inom grundlagberedningen. Som framhållits i beredningens direktiv, är det förenat med avsevärda rättstekniska svårigheter att åvägabringa ett tjänligt grundlagsskydd för sådana intressen som åsyftas med frihets- och rättighetsbeteckningar av olika slag. Dessa frågor skall närmare prövas av beredningen. Därvid torde alltså komma att klarläggas, om en allmän näringsfrihetsförklaring lämpligen kan tas in i grundlagen tillsammans med andra regler om samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter och hur en dylik förklaring i sådant fall bör vara utformad. I avvaktan på beredningens ställningstagande kan det knappast komma i fråga att ta in en allmän näringsfrihetsförklaring i en näringsrättslig författning.

Om näringsfrihetsförordningen nu upphävs, kommer alltså principen om allmän näringsfrihet för svenska medborgare icke, i varje fall tills vidare, att vara uttryckligen angiven i författning. Det bör här framhållas, att denna princip närmast avser förhållandet mellan det allmänna och näringsidkarna. I förevarande sammanhang är alltså inte fråga om begränsningar i näringsidkarens handlingsfrihet genom åtgärder av enskilda — organisationer eller andra — i exempelvis konkurrensbegränsande syfte. Beträffande dylika konkurrensbegränsningar inom näringslivet gäller särskild lagstiftning. Det bör vidare påpekas, att principen om näringsfrihet inte innebär, att näring skall kunna utövas i strid mot särskilt utfärdade bestämmelser. Tvekan kan emellertid inte råda om att svenska medborgare har full frihet att idka näring, om ej annat gäller enligt särskild föreskrift som tillkommit i grundlagsenlig ordning. Som den sakkunnige framhållit följer vidare av konstitutionell praxis, att väsentliga ingrepp i näringsfriheten icke kan ske genom författning som tillkommer utan riksdagens medverkan. Ett upphävande av näringsfrihetsförordningens regel om allmän

näringsfrihet kan inte anses innebära någon ändring i vad sålunda gäller. Jag anser därför, att denna regel kan upphävas utan att ersättas av annan författningsbestämmelse med motsvarande innehåll.

Näringsutövning av utlänningar och utländska företag

Allmänna synpunkter

I fråga om rätt för utländska rättssubjekt att idka näring i Sverige gäller sedan gammalt bestämmelser, som saknar motsvarighet beträffande svenska rättssubjekt. Allmänna bestämmelser om utlänningars näringsutövning finns i näringsfrihetsförordningen. Huvudregeln är att utlänningar måste ha särskilt tillstånd för att kunna utöva näringsverksamhet här i riket. Åtskilliga näringsgrenar, t. ex. jordbruk och annan s. k. urproduktion, faller dock utanför förordningens tillämpningsområde. Sådana näringar anses utlänningar kunna utöva fritt, om inte särskilda regler i andra författningar hindrar det. Utländska juridiska personers näringsutövning i Sverige sker i allmänhet genom svenska dotterbolag. För dotterbolagets verksamhet gäller då samma regler som för andra svenska juridiska personer. Utländska bolag och ekonomiska föreningar kan emellertid också driva näring här genom filial. Bestämmelser härom ges i lagen den 3 juni 1955 om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, den s. k. filiallagen. Rätten att använda filialformen är beroende av tillstånd av Kungl. Maj:t.

Utöver dessa allmänna bestämmelser finns ett flertal andra föreskrifter, som rör utländska rättssubjekts näringsutövning. I olika sammanhang har sålunda föreskrivits, att utländskt rättssubjekt inte alls eller endast efter särskilt tillstånd får inneha vissa uppdrag, bilda vissa rättssubjekt, utöva viss verksamhet eller förvärva viss egendom. Av grundläggande betydelse för utlännings möjligheter att här idka näring är vidare utlänningslagen och utlänningskungörelsen.

Den sakkunniges förslag beträffande utländska rättssubjekts rätt att idka näring innebär, att allmänna bestämmelser om sådan rätt skall tas upp i en ny lag, som skall ersätta näringsfrihetsförordningens och filiallagens regler i ämnet. Som framgår av det föregående ansluter jag mig till detta förslag om lagstiftningens uppläggning.

En grundläggande fråga vid revisionen av bestämmelserna om utländska näringsidkare är, om den nya lagstiftningen skall ha samma formellt restriktiva karaktär som nu gällande. Till en början bör här framhållas, att de nuvarande bestämmelserna i praktiken tillämpas liberalt. Som har påpekats vid remissbehandlingen, måste också erfarenheterna av den utländs-

ka etablering, som förekommit under senare tid, anses övervägande positiva. Andra faktorer, som måste tillmätas stor betydelse vid utformningen av den nya lagstiftningen, är den ökade ekonomiska samverkan mellan länderna och strävandena mot större likställighet mellan skilda länders medborgare.

Den sakkunnige har närmare övervägt de omständigheter som kan anföras till stöd för att huvudregeln alltjämt bör vara, att utländska rättssubjekt endast under vissa förutsättningar skall ha rätt till näringsutövning. Sådana omständigheter är enligt den sakkunnige dels vissa allmänna intressen av huvudsakligen näringspolitisk, samhällsekonomisk eller ordningsmässig natur, dels särskilda förhållanden, som hänger samman med en utländsk näringsidkares person och domicil. Från näringspolitisk och samhällsekonomisk synpunkt anses det sålunda betydelsefullt, att det finns ett skydd mot starkare utländskt inflytande över det svenska näringslivet. Det är också av betydelse från allmän synpunkt, att utländsk näringsidkare driver sin verksamhet så, att säkerhets-, ordnings- och hälsovårdsintressen etc. inte åsidosätts. Vidare kan ett rättssubjekts utländska nationalitet i och för sig och, i förekommande fall, domicil utomlands medföra vissa komplikationer i rättsligt avseende. I detta sammanhang framhåller den sakkunnige vidare bl. a. vikten av att de utländska näringsidkarna är förtrogna med svensk rättsuppfattning samt med svenska affärsbruk och arbetsmarknadsförhållanden.

I betraktande av de anförda omständigheterna anser den sakkunnige, att även för framtiden vissa särskilda bestämmelser behövs i fråga om de utländska rättssubjektens näringsutövning här i riket. Den sakkunnige anför därvid, att det är uppenbart att en utländsk näringsidkare vid sin verksamhet här i riket måste vara underkastad alla de föreskrifter av social, politirättslig eller annan art, vilka enligt skilda författningar gäller för näringsverksamhet. En uttrycklig bestämmelse om detta anser den sakkunnige emellertid vara lämplig i tydlighetens intresse. Klart är att beträffande förhållanden, som regleras genom författningar av nu berörd art, en utländsk näringsidkare är underkastad svensk myndighets och svensk domstols avgöranden på samma sätt som svenska näringsidkare. Den sakkunnige anser vidare, att den nya lagen liksom filiallagen bör innehålla föreskrifter om att svensk civillag skall vara tillämplig på de rättsförhållanden, som rör näringsverksamheten här i riket. Likaså bör klart fastställas, att svensk domsrätt föreligger i civilrättsligt hänseende. Olägenheter kan tänkas uppkomma om näring drivs av utlänning, som är omyndig eller i konkurs. För närvarande gäller att endast myndig utlänning kan medges rätt att idka näring här, och i praxis har dessutom ställts krav att han ej är i konkurs. Den sakkunnige anser det befogat att upprätthålla dessa krav även i fortsättningen. I fråga om utländska

näringsidkare med domicil utomlands pekar den sakkunnige på de olägenheter som kan uppkomma för svenska myndigheter och för den utländske näringsidkarens kunder, anställda och andra avtalskontrahenter på grund av svårigheter att komma i kontakt med näringsidkaren. Vid tillämpningen av näringsfrihetsförordningen har i de fall, då utlänningar som inte är bosatta i Sverige fått näringstillstånd, föreskrivits att utlänningen skall ha ett här bosatt ombud, som är svensk medborgare. Beträffande utländsk juridisk person gäller enligt filiallagen, att här i landet skall finnas förvaltningsorgan, som både har befogenhet att företräda företaget med avseende på verksamheten här i landet och står visst ansvar för denna. Då läget i många avseenden är likartat när en utomlands bosatt utlänning driver näring här, anser den sakkunnige att det även i sådant fall bör finnas en person som dels har befogenhet att företräda utlänningen, dels ansvarar för verksamhetens behöriga bedrivande. I fråga om utländska juridiska personer bör utöver behovet av ett förvaltningsorgan uppmärksammas vikten av att till skydd för tredje man uppställs regler om kontroll, som åtminstone i viss mån svarar mot dem som gäller för svenska bolag och ekonomiska föreningar. Sådana föreskrifter finns nu i filiallagen.

Bestämmelser av den innebörd som nu redovisats kan i viss utsträckning tillgodose de synpunkter som gör sig gällande i fråga om utländska rättssubjekts näringsutövning här. Detta gäller emellertid inte alla förhållanden. Därför bör enligt den sakkunnige en tillståndsprövning bibehållas. Detta fordras dels för att de näringspolitiska och samhällsekonomiska synpunkterna skall kunna tillmätas betydelse i enskilda fall, dels för att en utlännings personliga förhållanden som är av annan än rättslig art skall kunna beaktas. Den sakkunnige framhåller, att tillståndsprövningen — till skillnad från de föreslagna bestämmelserna om tillämpligheten av svensk rätt, om verkan av omyndighet och konkurs, om föreståndare m. m. — innefattar moment som är diskriminerande mot utländska rättssubjekt.

Den sakkunnige påpekar att beträffande vissa kategorier utländska rättssubjekt och på vissa områden av näringslivet skäl kan föreligga att göra kontrollen mindre omfattande, bl. a. med hänsyn till internationella överenskommelser. Oavsett vilka åtaganden från svensk sida som slutligen kan bli aktuella i fråga om etableringsrätten, bör den nya lagstiftningen enligt den sakkunnige utformas med tanke på att sådana åtaganden kan komma att innebära, att utländska rättssubjekt skall medges vidgad etableringsrätt här i riket. Detta anser den sakkunnige väsentligen kunna ordnas inom ramen för en tillståndsprövning. Också formliga undantag från annars gällande regler, främst från tillståndstvånget, förutsätts kunna komma i fråga. Även oavsett konventioner bör utlänningar, som varit bosatta i Sverige långre tid, kunna behandlas särskilt gynnsamt.

Den sakkunnige har även övervägt behovet av undantag från tillståndstvånget med hänsyn till att vissa näringar hittills varit fria för utländska

rättssubjekt på grund av att de fallit utanför näringsfrihetsförordningens och filiallagens näringsbegrepp. Den nya lagstiftningen bör enligt den sakkunniges mening i princip omfatta all verksamhet, som enligt allmänt språkbruk innefattas i uttrycket näring. Han anser emellertid, att det i dagens läge kan vara skäl att göra undantag för vissa näringar, som hittills varit fria.

Den nya lagstiftningen bör sålunda enligt den sakkunnige innehålla — förutom särskilda bestämmelser av den art som förut angivits — den huvudregeln att utländska rättssubjekts rätt till näringsutövning skall vara beroende på tillstånd. Undantag från tillståndskravet bör kunna komma i fråga såväl för vissa kategorier utländska rättssubjekt som för särskilda näringsgrenar. Den sakkunnige föreslår att Kungl. Maj:t i lagen bemyndigas fastställa de undantag som kan behövas för en snabb och smidig anpassning till, framför allt, ändrade konjunkturförhållanden och nya konventioner. Det bör enligt den sakkunnige även ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma ändringar i normerna för tillståndsgivningen.

Den sakkunniges förslag till ny lagstiftning om utländska näringsidkare har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Även jag anser att förslaget i huvudsak bör genomföras. Ett par handelskamrar har ansett, att lagstiftningen kan anstå i avvaktan på den internationella utvecklingen. Som jag tidigare framhållit bör emellertid lagstiftningsfrågan inte ytterligare skjutas på framtiden.

Vad den sakkunnige anfört till stöd för att särskilda bestämmelser behövs om utländska rättssubjekts näringsutövning här i riket har inte mött någon invändning vid remissbehandlingen. De föreslagna bestämmelserna om tillämpligheten av svensk rätt, om svensk domsrätt, om verkan av omyndighet och konkurs, om särskild föreståndare för verksamheten i vissa fall samt om kontroll av juridiska personer har inte heller föranlett erinran. I stort sett kan även jag biträda den sakkunniges förslag i dessa delar. I ett par avseenden vill jag dock förorda jämkningar av de föreslagna reglerna. Jag återkommer till dessa frågor i det följande.

Även förslaget att utländska rättssubjekts rätt till näringsutövning i princip skall vara beroende av tillståndsprövning har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det helt övervägande antalet remissinstanser. Arbetsmarknadsstyrelsen har dock satt i fråga, om särskilda spärrar för utländsk etablering här i landet bör upprätthållas. Fullmäktige i riksbanken har uttalat en allmän sympati för att lagstiftningsfrågan löses så, att man avstår från generellt tillståndstvång och i stället litar till en punktreglering. För min del anser jag övervägande skäl tala för att den sakkunniges förslag godtas. Som etableringsutredningen påpekat är det vanskligt att bedöma, vilka konsekvenserna skulle bli, om vi avskaffade alla restriktioner på detta område, innan andra länder är beredda att ta ett sådant steg. Den sakkun-

niges förslag kan, som påpekats vid remissbehandlingen, karakteriseras som en kodifiering av gällande rätt och som en teknisk modernisering av lagstiftningen. Mera djupgående ändringar bör enligt min mening inte göras för närvarande. Det får i detta sammanhang inte förbises att tillämpningen av de nuvarande tillståndsreglerna är mycket liberal. Samma principer bör gälla i fråga om de nya reglerna. De närmare grunderna för tillståndsprövningen behandlas i särskilda avsnitt i det följande.

I ett avseende innebär den sakkunniges förslag en väsentlig ändring i vad som nu gäller, nämligen i fråga om möjligheten för Kungl. Maj:t att medge undantag från reglerna. Genom att sådan möjlighet införs skapas, som understrukits i flera remissyttranden, förutsättningar för en smidig anpassning till skiftande förhållanden. Detta innebär att de synpunkter jag inledningsvis anfört om hänsyn till de internationella samarbetssträvandena kan beaktas. Bl. a. kan framhållas att förevarande lagstiftning inte kommer att medföra några svårigheter vid en svensk anslutning till EEC. Jag anser därför, att Kungl. Maj:t som den sakkunnige föreslagit bör få fullmakt att medge undantag från bestämmelserna i den föreslagna lagen. Det förutsätts, att fullmakten i frågor av större räckvidd skall utnyttjas endast till att fullfölja principiella ställningstaganden från riksdagens sida. Bl. a. med hänsyn till detta bör fullmakten utformas något annorlunda än den sakkunnige föreslagit. Till denna fråga återkommer jag i senare avsnitt.

Som näringsidkande enligt näringsfrihetsförordningen anses även deltagande såsom bolagsman i näringsverksamhet, som drivs av svenskt handelsbolag. Motsvarande bör som den sakkunnige anfört gälla enligt den nya lagen.

Verksamhetsformer som bör omfattas av lagstiftningen

Som tidigare anförts faller vissa näringsgrenar utanför näringsfrihetsförordningens tillämpningsområde. Detta gäller s. k. urproduktion — som går ut på att frambringa naturalster och råämnen — samt immateriell produktion. Förordningen har alltså ej ansetts tillämplig på sådana näringar som jordbruk, skogsbruk, gruvsdrift, jakt och fiske, vetenskaplig och konstnärlig verksamhet, fullgörande av personliga tjänster, t. ex. av läkare och lärare, samt konsultativ verksamhet. Skälen för att de utländska rättssubjektens etablering som näringsidkare här i riket skall vara underkastad kontroll gäller emellertid för alla näringsgrenar. Den sakkunnige föreslår därför, att den nya lagstiftningen i princip skall omfatta näringsidkande i vidsträckt bemärkelse. Han förutsätter därvid, att vissa näringsgrenar i administrativ ordning skall kunna undantas från kontrollen när detta anses lämpligt.

Den sakkunniges förslag om lagstiftningens räckvidd har inte mött någon invändning vid remissbehandlingen, och det bör enligt min mening godtas.

Förslaget innebär att den nya lagstiftningen formellt får något större räckvidd än de nuvarande reglerna om utländska rättssubjekt. Detta får dock inte tolkas som ett avsteg från den liberala inställning till utländska näringsutövare som råder i Sverige. Skälen till ändringen är av systematisk och principiell art. Det är knappast möjligt att vid lagstiftningens modernisering bygga på näringsfrihetsförordningens näringsbegrepp, som tillkommit under samhällsförhållanden vilka mycket avviker från nutidens. Avsikten är däremot inte att försämra de utländska rättssubjektens möjligheter att idka näring. Med hänsyn härtill bör, såsom också den sakkunnige föreslagit, de näringsgrenar som f. n. kan utövas fritt av utlänningar så långt möjligt undantas från tillståndstvånget. Enligt den sakkunnige skall regler om sådana undantag utfärdas i administrativ ordning. Reglerna synes dock ha sådan karaktär att de bör ingå i själva lagen. Jag återkommer senare till denna fråga.

Om sålunda lagstiftningen bör omfatta näringsidkande i vidsträckt bemärkelse, kan det knappast komma i fråga att i lagtexten räkna upp alla de särskilda näringsfång, som skall falla under lagen. Som den sakkunnige föreslagit bör därför i lagtexten endast anges, att lagen avser i d k a n d e a v n ä r i n g h ä r i r i k e t. I likhet med den sakkunnige anser jag, att lagtexten inte bör innehålla någon definition av vad som avses med idkande av näring.

Emellertid har den sakkunnige utförligt diskuterat, vilka o m s t ä n d i g h e t e r som medför, att en verksamhet är att anse såsom näringsidkande. Hans uttalanden i denna fråga har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag instämmer i huvudsak i dessa uttalanden. På ett par punkter bör emellertid uttalandena kompletteras.

Den sakkunnige har anfört, att ett utländskt transportföretag under vissa förutsättningar bör kunna fritt upprätta kontor här för bl. a. upplysning, reklam och biljettförsäljning. Med anledning av en anmärkning från en remissinstans vill jag framhålla, att friheten att öppna kontor av denna art avses gälla endast för transportföretag, som befordrar varor eller passagerare till eller från Sverige. I sådana fall kan nämligen kontorets verksamhet betraktas som blott ett underordnat led i transportverksamheten. Om kontoret upprättas av t. ex. en utländsk resebyrå, bör däremot tillstånd regelmässigt fordras.

Vid remissbehandlingen har vidare invändningar riktats mot den sakkunniges uttalande, att enbart förvaltning av värdepapper inte kan betraktas som näringsidkande. För min del anser jag, att yrkesmässig förvaltning av värdepapper för annans räkning alltid måste anses som näringsverksamhet. Lika klart synes vara, att en enskild person inte kan anses vara näringsidkare blott därför att han förvaltar sina egna eller närståendes värdepapper. Mera tveksam kan frågan vara, när det gäller juridiska personer, vilka

har som enda uppgift att äga och förvalta värdepapper. Enligt min mening bör i sådana och likartade fall näringsverksamhet i regel anses föreligga även när den juridiska personen utövar endast obetydlig aktivitet.

Den gjorda bestämningen av begreppet näringsidkande anknyter i många avseenden till motsvarande begrepp i varumärkeslagen men är något mindre vidsträckt än detta. Bl. a. skall den som idkar konstnärlig eller vetenskaplig verksamhet inte anses som näringsidkare enligt förevarande lagförslag i motsats till vad som gäller enligt varumärkeslagen. Några remissinstanser har anfört, att det är olämpligt att i den nu föreslagna lagens näringsbegrepp lägga in en annan mening än den som begreppet har i bl. a. varumärkeslagen. Även om en fullständig samordning mellan lagarna är önskvärd från systematisk synpunkt, är enligt min mening en sådan samordning inte möjlig. Detta beror på att lagarna fyller olika uppgifter. En konstnär eller en författare anses böra ha möjlighet att skaffa sig varumärkesskydd och betraktas alltså som näringsidkare enligt varumärkeslagen, men anledning saknas att föra in sådan verksamhet under den näringsrättsliga regleringen. Det förefaller otänkbart att t. ex. en utländsk författare skulle behöva näringstillstånd för att vara verksam i Sverige. Det torde inte heller vara möjligt att anse verksamhetsformer av denna art principiellt falla under den nya lagen men undanta dem från bestämmelserna om tillståndstvång genom en särskild regel. En sådan undantagsregel synes nämligen inte kunna utformas så, att den inbegriper varje verksamhetsform, som faller under varumärkeslagens näringsbegrepp men för vilken rimligen inte bör krävas tillstånd enligt förevarande lagstiftning.

Det anförda bör inte undanskymma det förhållandet, att begreppet näringsidkande i det stora hela har samma innebörd i förevarande lag som i varumärkeslagen. I vissa gränsfall bör emellertid förevarande lag tolkas, icke på grundval av varumärkeslagens begreppsbildning utan med hänsyn till näringslagstiftningens allmänna syften.

Särskilda frågor rörande utlänningar

Tillståndsprövningen

Vid tillståndsprövningen bör som tidigare anförts beaktas dels samhälls-ekonomiska och näringspolitiska synpunkter, dels utlänningens personliga förhållanden.

Vilken betydelse de samhälls-ekonomiska och näringspolitiska synpunkterna bör tillmätas beror enligt den sakkunnige på, utom konjunkturläget, bl. a. arten och antalet av de ansökningar, som kommer att göras. Så länge den utländska etableringen liksom hittills har begränsad omfattning, blir dessa synpunkter av mera underordnad betydelse. De får tillmätas större vikt exempelvis om antalet ansökningar, allmänt sett eller beträffande viss näringsgren, ökar i väsentlig grad. Den sak-

kunnige anför, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra vilka allmänna normer som från angivna synpunkter bör gälla vid tillståndsprövningen. Därvid bör bl. a. beaktas Sveriges åtaganden genom konventioner. Möjlighet bör även finnas att beakta reciprocitetssynpunkter, dvs. om i sökandens hemland en svensk medborgare kan få motsvarande rätt till näringsutövning. Något uttryckligt krav på reciprocitet bör dock inte uppställas. I likhet med vad som nu tillämpas bör ej heller ställas krav på yrkeskunnighet — utöver vad som gäller för svenska medborgare i motsvarande fall. Den sakkunnige diskuterar vidare i vad mån det — i ärenden som inte rör ambulatorisk handel o. d. — bör prövas, om från svensk synpunkt en verksamhet är önskvärd eller inte. Han anför därvid, att i nuvarande praxis inte närmare prövas, om verksamheten är önskvärd eller behövlig från allmänhetens synpunkt eller medför olägenhet för övriga näringsidkare i orten. Även för framtiden bör gälla, att någon sådan prövning med hänsyn till lokala förhållanden ej skall ske. Till stöd för denna ståndpunkt åberopar den sakkunnige — förutom att det inte finns lokala organ som är lämpade för prövningen — att en etableringskontroll av denna natur skulle vara främmande för den svenska inställningen till konkurrensspörsmål. Lokala konkurrensförhållanden bör sålunda inte beaktas. En annan sak är att konkurrensfrågor kan bli av allmän näringspolitisk betydelse och på den grunden böra bedömas från de allmänna synpunkter som tidigare berörts.

Ett par remissinstanser har satt i fråga, om en behovsprövning grundad på näringspolitiska intressen är lämplig. Enligt en instans bör frågan, huruvida i ett visst läge behovsprövning skall tillämpas, avgöras lagstiftningsvägen. Andra instanser understryker vikten av att en näringspolitisk bedömning sker i tillståndsärendena. För egen del anser jag, att den sakkunnige gjort en lämplig avvägning av de intressen som här gör sig gällande. De samhällsekonomiska och näringspolitiska synpunkterna bör sålunda under nuvarande förhållanden tillmätas underordnad betydelse. Praxis i tillståndsärendena bör därför alltjämt vara liberal. Särskilt vill jag understryka, att lokala behovs- och konkurrenssynpunkter ej bör beaktas. Möjligheten att i tillståndsärenden ta samhällsekonomiska och näringspolitiska hänsyn bör emellertid inte helt upphöra. Under förändrade förhållanden kan det vara önskvärt att tillmäta sådana hänsyn större vikt än nu. Det torde som den sakkunnige föreslagit få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma, vilka normer som skall gälla i detta hänseende.

Svenska åtaganden i k o n v e n t i o n e r måste även beaktas i detta sammanhang. I nuvarande läge bör främst uppmärksammas EFTA-konventionen, det nordiska samarbetet och den europeiska bosättningskonventionen. Jag har inledningsvis antytt, att större klarhet nåtts om innebörden av EFTA-konventionens etableringsregler, genom att medlemsländerna enats om vissa grunder för reglernas tolkning och praktiska tillämpning. Främst kan nämnas, att medborgare i ett EFTA-land skall ha rätt att utan diskri-

minerande behandling etablera handelsföretag i ett annat EFTA-land för handel med s. k. EFTA-varor. Principerna för prövningen av ärenden rörande medborgare i konventionsstaterna kommer emellertid inte att ändras genom den nya lagstiftningen. En särskild fråga i detta sammanhang, nämligen kravet på säkerhet för skatter, behandlas i ett följande avsnitt.

Prövningen av utlänningens personliga förhållanden bör liksom nu endast gå ut på att få fastslaget, om allvarigare anmärkningar är att rikta mot sökandens person och skötsamhet. Vilka krav som bör ställas i detta avseende och vilken utredning som bör fordras beror, som den sakkunnige anfört, i ej ringa grad på vilken tid utlänningen varit bosatt i Sverige. Den sakkunnige har närmare utvecklat de grunder efter vilka prövningen bör ske. Dessa synpunkter har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, och även jag ansluter mig i huvudsak till dem. Jag vill understryka, att prövningen i regel skall vara av summarisk karaktär och att den inte avses omfatta någon ingående granskning av alla sökandens personliga omständigheter. I fråga om utlänning, som är bosatt här i riket, torde tillstånd endast i undantagsfall behöva vägras.

Beträffande utlänning som är bosatt utomlands bör, som den sakkunnige anfört, särskilda skäl krävas för att näringstillstånd skall beviljas. Enligt min mening bör detta krav anges i själva lagtexten. Denna fråga kommer att beröras närmare i specialmotiveringen.

Särskilda regler för vissa näringar

Näringsfrihetsförordningen ger särskilda föreskrifter för utlänningar i fråga om vissa näringar. Dessa näringar är — förutom gårdfarihandel, realisation och ambulatorisk hantverksrörelse — verksamhet för varutransporter, redande i skepp samt drivande av masugn och viss annan till bergshantering hörande verksamhet. Som den sakkunnige anfört kan det inte anses erforderligt att ta in motsvarande bestämmelser i den nya lagen. Beträffande varutransporter torde det sålunda utan särskild föreskrift stå klart, att näringstillstånd medför rätt att företa sådana transporter som har naturligt samband med den näringsverksamhet tillståndet avser. Även de övriga nu berörda specialreglerna kan utan olägenhet utgå. I likhet med den sakkunnige anser jag det emellertid lämpligt att från tillståndstvång undanta — jämte vissa andra näringar som behandlas i det följande — rederirörelse med svenskt fartyg, i vilket utlänningen äger del.

Även andra författningar innehåller bestämmelser om utlänningars rätt att utöva vissa näringar. Enligt några författningar gäller ovillkorligt förbud för utlänning att utöva näring av bestämt slag. Självfallet skall inte den nya lagen medföra någon ändring i detta avseende. Utanför näringsfrihetsförordningen finns vidare en del bestämmelser om att utlänning efter särskilt tillstånd kan bli berättigad att driva viss verksamhet. Sådana bestämmelser gäller för bl. a. givande av offentliga föreställningar,

kustfart och insjöfart, inrikes luftfart, gruvdrift och bearbetande av mineralfyndighet. Den sakkunnige har inte ansett, att dessa verksamhetsgrenar bör tas undan från den nya lagen på den grund att tillståndsprövning skall ske enligt andra författningar. Jag instämmer i vad den sakkunnige anfört i denna fråga.

I vissa äldre författningar finns, som den sakkunnige närmare angivit, regler om rätt för utlänning att på vissa villkor idka uppköp av fisk under pågående sillfiske vid Bohusläns kuster. Vidare har med anledning av konventioner meddelats en del föreskrifter som rör utlänningars rätt att driva viss näringsverksamhet. Föreskrifter av denna art förekommer i författningar angående danska fiskares rätt att här avyttra fisk, angående fiske i vissa gränsområden, angående kustfart och insjöfart och angående norska flyttlappars rätt till renbetning m. m. Som den sakkunnige föreslagit bör fastslås att den nya lagen inte lägger hinder i vägen för ifrågasvarande verksamhet.

En viktig fråga är, om näringar, som enligt gällande rätt är fria för utlänningar, även i fortsättningen bör tas undan från tillståndstvång. Den sakkunnige framhåller att de skäl som motiverar kontroll över utländsk näringsverksamhet i princip gäller även när fråga är om näringar som fallit utanför näringsfrihetsförordningens tillämpningsområde. Men även om den nya lagen därför i och för sig bör avse också sådana näringar, kan det enligt den sakkunnige vara befogat att i viss utsträckning ta fasta på att det hittills icke yppats några större olägenheter av att tillstånd ej har krävts för vissa näringar. Den sakkunnige anser, att i dagens läge undantag från tillståndstvång bör gälla inom urproduktionens område för jordbruk jämte binäringar samt skogsbruk och fiske. Han erinrar om den begränsning av utlänningars möjligheter att etablera sig på dessa områden, som ändå föreligger på grund av de bestämmelser som gäller om utlännings rätt att förvärva fast egendom och hans rätt att fiska på svenskt vatten. Vidare bör enligt den sakkunnige inom den immateriella produktionens område undervisningsverksamhet och verksamhet som läkare, tandläkare och veterinär tas undan från tillståndstvånget. För rätten att utöva de tre sistnämnda yrkena gäller särskilda behörighetsregler.

Beträffande utformningen av reglerna om de nu angivna undantagen anför den sakkunnige följande. I lagens övergångsbestämmelser bör föreskrivas, att lagen ej skall medföra inskränkning i sådan rätt till näringsverksamhet som med anledning av överenskommelse med främmande stat redan har föreskrivits för medborgarna i sådan stat. I den mån eljest — enligt det förut sagda eller på grund av framtida överväganden — befinnes motiverat att beträffande viss näring göra undantag från tillståndstvång eller från lagens föreskrifter i övrigt, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att förordna därom. Lagen bör därför innehålla bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser i nu berörda hänseenden.

Den sakkunniges förslag om undantagsbestämmelser för vissa näringsgrenar har under remissbehandlingen inte mött någon invändning i sak. Det tillgodoser också i allt väsentligt de synpunkter jag tidigare anfört om att de nya reglerna inte bör inskränka de möjligheter att idka näring, som utlänningarna f. n. har. Reglerna bör dock enligt min mening utformas på annat sätt än den sakkunnige föreslagit. Förslaget att det skall ligga i Kungl. Maj:ts hand att förordna om undantag är grundat på tanken att undantagsreglerna skall kunna ändras smidigt. Kretsen av näringar, som är undantagna från tillståndstvång, skulle enligt den föreslagna ordningen kunna utvidgas eller inskränkas utan större omgång. Enligt min mening finns dock knappast beträffande dessa regler något behov av att kunna vidta dylika snabba ändringar. De föreslagna undantagsreglerna är uttryck för ett rättsläge, som bestått oförändrat under mycket lång tid och som inte avses bli väsentligt ändrat genom den nya lagstiftningen. Med hänsyn härtill torde regler om generella undantag från tillståndstvång beträffande särskilda näringar inte böra ges utan riksdagens medverkan. Uttalanden i denna riktning har även gjorts av några remissinstanser. Jag förordar på grund av det anförda, att de ifrågavarande undantagsreglerna tas in i lagen och inte som den sakkunnige föreslagit i tillämpningskungörelsen. Härigenom minskas även i viss mån de principiella betänkligheter vilka — såsom några remissinstanser framhållit — kan anföras mot att bestämmelser meddelade av Kungl. Maj:t, i stället för lagens regler, i praktiken blir de oftast tillämpade.

Lagregeln innehåll bör i stort sett överensstämma med den sakkunniges förslag till bestämmelse i tillämpningskungörelsen — frånsett det tidigare nämnda, speciella undantaget för uppköp av fisk och därmed sammanhängande verksamhet. Regeln om undantag bör alltså gälla endast för i Sverige bosatta utlänningar. Regeln bör ha den formen att utlänningar, som uppfyller detta villkor, skall vara likställda med svenska medborgare beträffande rätten att idka ifrågavarande näringar. Jag anser inte nödvändigt att ställa upp krav på att utlänningen skall vara myndig och ej i konkurs. Något sådant villkor gäller inte f. n. beträffande de näringar som faller utanför näringsfrihetsförordningen.

Föreskrift om att lagen ej skall medföra inskränkning i sådan rätt till näringsverksamhet som redan har föreskrivits med anledning av överenskommelse med främmande stat bör som den sakkunnige föreslagit tas in i övergångsbestämmelserna. Den nyss berörda föreskriften om undantag för vissa äldre regler om uppköp av fisk och därmed sammanhängande verksamhet bör lämpligen meddelas på samma sätt.

För tydlighets skull bör påpekas, att vad som i detta avsnitt anförts om riksdagens medverkan vid tillblivelsen av undantagsbestämmelser avser endast de regler som utan samband med överenskommelser om internationellt ekonomiskt samarbete ger utlänningar generell rätt att idka vissa näringar.

Jag återkommer i följande avsnitt till frågan om rätt för Kungl. Maj:t att i övrigt medge undantag från lagen.

Undantagsbestämmelser för vissa utlänningar

Utöver undantagsregler för särskilda näringar bör övervägas, i vad mån undantag bör komma i fråga på det sättet att utlänningar av viss nationalitet eller eljest tillhörande en särskild kategori medges rätt till näringsverksamhet i allmänhet eller i varje fall rätt till verksamhet på ett mera vidsträckt näringsområde.

Den sakkunnige framhåller till en början, att utlänningar som fått bosättningsstillstånd bör befrias från skyldighet att söka näringsstillstånd. Med hänsyn till de förutsättningar som utlänningslagstiftningen uppställer för att bosättningsstillstånd skall kunna beviljas bör det enligt den sakkunnige inte väcka betänkligheter att befria utlänningar med sådant tillstånd från skyldighet att söka näringsstillstånd, liksom de redan befriats från skyldighet att ha arbetstillstånd. Jag instämmer i denna uppfattning som biträts också av flera remissinstanser.

Beträffande nordiska medborgare tillämpas en liberal tillståndspraxis i enlighet med en rekommendation från Nordiska rådet, men f. n. föreligger inte sådana överenskommelser med de nordiska grannländerna angående etableringsrätten att direkta undantagsbestämmelser behövs. Inom ramen för det nordiska ekonomiska samarbetet kan det emellertid bli aktuellt att ta undan danska, finska, isländska och norska medborgare från tillståndstvånget.

Undantag kan vidare vara påkallade med hänsyn till andra internationella överenskommelser. Den sakkunnige har i detta sammanhang redogjort för bestämmelser i den europeiska bosättningskonventionen, EFTA-konventionen och Romfördraget.

Den europeiska bosättningskonventionen bör beaktas vid lagens utformning, även om Sverige — till skillnad från bl. a. Danmark och Norge — ännu ej ratificerat konventionen. Liksom den sakkunnige anser jag, att konventionen inte nödvändiggör några särskilda bestämmelser utöver särbestämmelsen för utlänningar med bosättningsstillstånd.

Den sakkunnige framhåller, att etableringsreglerna i EFTA-konventionen kan tillgodoses vid tillämpningen av den nya lagens tillståndsregler lika väl som vid tillämpningen av näringsfrihetsförordningen. Några egentliga undantagsregler behövs således inte med anledning av denna konvention. Även ytterligare överenskommelser, som kan komma att nås under det fortsatta arbetet inom organisationen, kan tillgodoses inom ramen för den föreslagna lagens tillstånds- och undantagsregler.

Etableringsreglerna i Romfördraget bör beaktas i detta sammanhang med tanke på en eventuell svensk EEC-anslutning. Möjligheter bör

alltså föreligga att för medborgare i EEC-stater göra de undantag från lagen som kan visa sig erforderliga på grund av ett svenskt åtagande att i större eller mindre utsträckning tillämpa Romfördragets regler.

Av vad som nu anförts om behovet av undantagsbestämmelser för vissa kategorier utlänningar framgår, att sådana undantag f. n. inte är påkallade annat än beträffande utlänningar som har bosättningsstillstånd men att ytterligare undantag kan tänkas komma i fråga i framtiden.

I fråga om undantaget för utlänningar som har bosättningsstillstånd delar jag den sakkunniges uppfattning att regeln härom bör tas in i själva lagen. Regeln bör, som den sakkunnige föreslagit, ha den utformningen att sådana utlänningar skall vara likställda med svenska medborgare beträffande rätten till näringsutövning. Den sakkunnige har anført, att de dock bör vara underkastade de allmänna föreskrifter, som enligt hans förslag bör gälla oberoende av frågan om tillståndstvång, dvs. beträffande verkan av omyndighet och konkurs, åläggandet att ha föreståndare i vissa fall samt skyldigheten att lyda under svensk lag och vara underkastade svensk domsrätt. Ett par remissinstanser har satt i fråga om dessa begränsningar är helt förenliga med bosättningskonventionen. För egen del anser jag att kraven på att utlänningen skall vara myndig och ej i konkurstillstånd samt i vissa fall ha föreståndare, vilka krav avviker från vad som gäller för svenska medborgare, inte kan anses vara förenliga med konventionen. Dessa krav bör därför inte tas upp i lagen. — Som den sakkunnige anført kommer utlänning med bosättningsstillstånd alltjämt att vara underkastad de förbud och andra särskilda föreskrifter för utlänningars utövning av vissa näringsgrenar som finns i andra författningar.

Med tanke på de ytterligare undantag som i framtiden kan föranledas av konventioner anser den sakkunnige, att det av honom föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t bör innefatta även befogenhet att förordna, att viss grupp utlänningar skall berättigas att utöva näringsverksamhet i allmänhet. Jag har i föregående avsnitt funnit, att Kungl. Maj:t inte bör kunna utan samband med överenskommelser om internationellt ekonomiskt samarbete meddela generella undantag för vissa näringar. Däremot talar starka skäl för ett bemyndigande av den art som den sakkunnige föreslagit i förevarande avsnitt. Ett sådant bemyndigande torde utgöra en förutsättning för att Sverige smidigt skall kunna anpassa sig till de avtal som kan komma att ingås inom ramen för det internationella samarbetet. Särskilt tänker jag därvid på en eventuell anslutning till EEC. Vidare bör Kungl. Maj:t även utan formella avtal mellan de nordiska staterna kunna göra sådana undantag från lagens regler som kan finnas lämpliga med hänsyn till de nordiska samarbetssträvandena. Jag förordar alltså, att Kungl. Maj:t bemyndigas utfärda undantagsregler av den art som här behandlats.

Frågan om bemyndigandets närmare utformning berörs i det följande i samband med frågan om motsvarande bemyndigande beträffande utländska juridiska personer.

Särskilda frågor rörande utländska företag

Den sakkunnige har framhållit, att hans förslag i allt väsentligt bygger på samma överväganden som 1955 års lagstiftning om utländska bolag och föreningar. Han har därför inte funnit anledning till någon allmän omprövning av denna reglering. Lagen bör emellertid byggas ut i vissa avseenden, så att den mera fullständigt upptar allmänna näringsrättsliga bestämmelser om utländska juridiska personer.

Förslaget har i denna del inte föranlett någon direkt kritik vid remissbehandlingen. I några yttranden har dock anförts, att utländsk etablering i form av dotterbolag är att föredra framför filialetablering. Jag vill erinra om att uttalanden i denna riktning gjordes även under förarbetena till filiallagen. De bedömanden som då gjordes torde, som etableringsutredningen anför, alltjämt vara bärande. I praktiken har också de utländska företagen i regel föredragit dotterbolagsformen. Vid bedömningen av nu förevarande förslag torde emellertid dessa spörsmål kunna lämnas åt sidan, eftersom den föreslagna utvidgningen av lagens omfattning inte kan tänkas påverka antalet utländska filialer i Sverige i någon större utsträckning. Jag biträder alltså den sakkunniges förslag om uppläggningsformen av lagstiftningen om utländska juridiska personer.

Olika företagsformer

Filiallagen gäller endast registrerade utländska bolag och ekonomiska föreningar. Andra juridiska personer, t. ex. stiftelser, nämns inte i vare sig filiallagen eller näringsfrihetsförordningen. Av näringsfrihetsförordningen anses följa, att sådana juridiska personer inte har rätt till näringsutövning som avses i förordningen, men straff torde inte kunna utkrävas för brott mot detta förbud. Som den sakkunnige anför bör klara bestämmelser införas om nu ifrågavarande juridiska personers rättsliga ställning. Även om det torde bli tämligen ovanligt att sådana rättssubjekt vill driva näring här, bör denna möjlighet inte uteslutas. Den sakkunnige nämner bl. a., att etableringsbestämmelserna i vissa konventioner, bl. a. såväl EFTA-konventionen som Romfördraget, gäller även andra juridiska personer än bolag och ekonomiska föreningar. Han påpekar vidare, att det i vissa fall kan tänkas vara svårt att bedöma om ett utländskt rättssubjekt är sådant att de regler som nu gäller för utländska bolag och ekonomiska föreningar är tillämpliga. På dessa grunder föreslår den sakkunnige att den nya lagen skall omfatta alla utländska juridiska personer. Jag delar denna uppfattning.

Olika slag av näringsverksamhet

I fråga om utländsk juridisk persons idkande av näring, som faller utanför näringsfrihetsförordningens och filiallagens näringsbegrepp, saknas författningsbestämmelser, om man bortser från de särskilt reglerade näringarna. Den nya lagen bör, som den sakkunnige föreslagit, beträffande utländska företag liksom i fråga om utlänningar i princip omfatta alla slag av näringsverksamhet. I enlighet med den sakkunniges förslag bör dock lämpligen undantag göras i fråga om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, eftersom en särskild lag härom redan gäller. Med anledning av att frågan om bankrörelse tagits upp i ett remissyttrande vill jag erinra om att sådana rörelse enligt lagen om bankrörelse får utövas endast av, förutom riksbanken, särskilda bankaktiebolag i den ordning som föreskrivs i lagen. En filial till ett utländskt företag kan därför inte, utan att lagen om bankrörelse ändras, beviljas tillstånd att driva bankrörelse i Sverige.

Bestämmelsernas innehåll

Som tidigare anförts bör den nya lagens bestämmelser om juridiska personer i huvudsak bli desamma som i filiallagen. Enligt denna kan utländska bolag och ekonomiska föreningar få Kungl. Maj:ts tillstånd att idka näring här i riket. Filiallagen ger vidare vissa föreskrifter för verksamheten och om firma, registrering, redovisning m. m.

Den sakkunnige har diskuterat i vad mån filiallagens regler kan innebära, att utländska företag behandlas strängare än svenska företag. Han har därvid tagit upp de problem som uppstår, om med främmande stat ingås konvention, som innebär att utländska företag skall kunna idka näring här på i huvudsak samma villkor som svenska företag. Detta skulle enligt den sakkunnige inte nödvändigt behöva föranleda undantag från lagens bestämmelser om tillståndstvång och ännu mindre från föreskrifterna om formerna för verksamheten.

Den sakkunnige har i detta sammanhang berört E F T A - k o n v e n t i o n e n, som han finner inte hindra att en tillståndsprövning bibehålls. Jag kan här hänvisa till de synpunkter som anförts i fråga om konventionens betydelse för behandlingen av utlänningar. Dessa synpunkter är tillämpliga även beträffande utländska juridiska personer.

Inom Europa rådet har numera antagits en konvention om etablering av bolag. Uttrycket bolag i denna konvention omfattar även andra juridiska personer än bolag. Etableringsutredningen har anført, att de bestämmelser den sakkunnige föreslagit är förenliga med konventionen, och jag finner ej skäl till annan bedömning.

Med hänsyn till etableringsbestämmelserna i Romfördraget, som närmare berörts av den sakkunnige, kan en svensk EEC-anslutning tänkas föranleda, att särskilda undantagsregler kommer att behövas för juridiska

personer i medlemsländerna, i huvudsak på samma sätt som i fråga om fysiska personer.

Anledning att medge undantag från de nuvarande bestämmelserna om formen för utländska bolags och ekonomiska förenings verksamhet här kan också finnas när det gäller verksamhet, som inte omfattas av näringsfrihetsförordningen och filiallagen men som förs in under den nya lagens tillämpningsområde. Även om sådan verksamhet torde drivas i mycket begränsad utsträckning, instämmer jag i vad den sakkunnige anfört därom.

Det anförda ger vid handen, att även i fråga om juridiska personer undantag från den föreslagna lagen kan komma att behövas, främst på grund av internationella överenskommelser. Med hänvisning till vad som tidigare anförts om motsvarande fråga beträffande utlänningar förordar jag, att Kungl. Maj:t bemyndigas medge sådana undantag. Bemyndigandet bör enligt min mening tas upp i en bestämmelse, som omfattar både utlänningars och utländska juridiska personers näringsutövning. Det bör avse rätt för Kungl. Maj:t att medge undantag från bestämmelse i lagen, om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande makt eller med hänsyn till det nordiska ekonomiska samarbetet. Därigenom möjliggörs en smidig anpassning till den internationella utvecklingen i enlighet med de synpunkter som anförts i det föregående. Det blir däremot inte möjligt för Kungl. Maj:t att t. ex. med hänsyn till konjunkturutvecklingen förordna om undantag från lagen utan samband med de internationella samarbetssträvandena. Detta innebär en avvikelse från den sakkunniges förslag. Skälen för avvikelsen har tidigare redovisats. Även utan det nämnda sambandet bör emellertid i enskilda fall avsteg kunna göras från lagens föreskrifter, om särskilda skäl föreligger. Här kan främst erinras om de undantagsfall då utländsk juridisk person redan här i riket driver jordbruk eller annan verksamhet som inte omfattas av filiallagen. Som den sakkunnige anfört kan det i sådana fall vara överflödigt att upprätthålla alla kontrollregler i lagen. Också i fråga om utlänningar torde speciella förhållanden kunna föreligga som motiverar avsteg från föreskrift i lagen. Jag förordar därför, att fullmakten för Kungl. Maj:t skall gälla även rätt att medge undantag i visst fall på grund av särskilda omständigheter.

I det föregående har förordats, att även andra juridiska personer än bolag och ekonomiska föreningar skall omfattas av den nya lagen, men därmed är inte klart vilka möjligheter de bör ha att idka näring. I och för sig skulle ett absolut förbud mot näringsutövning av sådana juridiska personer kunna tänkas. De bör emellertid enligt den sakkunnige ha viss möjlighet att få tillstånd till näringsutövning. Den sakkunnige framhåller, att endast ett fåtal ansökningar om sådant tillstånd

kan vara att vänta och att tillstånd bör komma i fråga blott under särskilda förutsättningar. Han understryker därvid kravet att den juridiska personen skall ha sådan stadga, att den kan antas ha förutsättningar att fullgöra här ingångna avtal. Regeln bör således enligt den sakkunnige utformas så, att tillstånd som nu avses skall kunna beviljas om synnerliga skäl föreligger.

Förslaget att tillstånd skall kunna meddelas även andra företag än bolag och ekonomiska föreningar har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Också jag biträder detta förslag. På grunder som jag återkommer till i specialmotiveringen förordar jag även att tillståndsmöjligheten inte begränsas fullt så strängt som den sakkunnige föreslagit. I stället för kravet på synnerliga skäl bör som förutsättning för tillstånd gälla att särskilda skäl föreligger.

Om tillstånd meddelas, bör för verksamheten i princip gälla samma kontrollföreskrifter som för filialer till bolag och ekonomiska föreningar. Skulle dessa föreskrifter i ett visst fall passa mindre väl med hänsyn till företagets art, bör som den sakkunnige anfört andra föreskrifter kunna meddelas.

Säkerhet för skatter och vissa avgifter

Näringsfrihetsförordningen och filiallagen föreskriver, att utländska näringsidkare skall ställa säkerhet för utskylder till stat och kommun under tre år. Kravet är ovillkorligt. Även i den sakkunniges förslag har tagits upp bestämmelser om ställande av säkerhet, men de är inte ovillkorliga. Här bosatta utlänningar föreslås sålunda behöva ställa säkerhet endast om särskilda skäl föreligger. Utlänningar, som är bosatta utomlands, och utländska företag skall enligt den sakkunniges förslag i regel ställa säkerhet, men möjlighet skall finnas att medge undantag från detta krav.

Vid remissbehandlingen har yppats delade meningar om behovet av föreskrifter om ställande av säkerhet. Å ena sidan anförs, att detta krav kan väsentligt inskränkas i förhållande till förslaget med hänsyn till att de nuvarande reglerna om säkerhet inte haft större praktisk betydelse. Å andra sidan framhålls, att nuvarande goda förhållanden kan försämrats, om reglerna avskaffas.

I likhet med flera remissinstanser anser jag, att det bör övervägas, om inte föreskrifterna om säkerhet helt kan slopas, såsom även föreslogs av näringsrättsutredningen. Under senare år har ställda säkerheter behövt tas i anspråk endast ett par gånger om året. Även om det inte kan uteslutas att flera fall av obetalda skatter skulle ha förekommit, om säkerhet inte hade krävts, torde det kunna sägas att föreskrifterna har ringa praktisk betydelse. Som den sakkunnige anfört har vidare källskattesystemet minskat möjligheterna för utlänningar att undandra sig skattebetalning. På grund av dessa omständigheter har den sakkunnige an-

sett, att här bosatta utlänningar i princip inte skall behöva ställa säkerhet. Jag vill framhålla, att de anförda skälen i huvudsak kan åberopas till stöd för att föreskrifterna om säkerhet avskaffas även i fråga om utomlands bosatta utlänningar och utländska företag.

Även andra omständigheter talar för att föreskrifterna om säkerhet helt slopas. Främst fäster jag här avseende vid de internationella förhållandena. Den sakkunnige har erinrat om den europeiska b o s ä t t n i n g s k o n v e n t i o n e n s föreskrift, att medborgare i konventionsstat icke på de övrigas område skall vara underkastad andra eller högre pålagor, avgifter, skatter eller utskylder än som tas ut av landets egna medborgare. Den regel om ställande av säkerhet, som den sakkunnige föreslagit, är visserligen inte oförenlig med konventionen. Förbehåll kan nämligen göras mot den berörda föreskriften i samband med ratifikation av konventionen, och dessutom finns enligt den sakkunniges förslag möjlighet att låta utlänning som tillhör konventionsstat vara fri från skyldighet att ställa säkerhet. Enligt min mening är det emellertid att föredra, om anpassningen till konventionen kan få den formen att reglerna om säkerhet får helt utgå.

Av kanske större vikt än det nu anförda är hänsynen till E F T A - s a m a r b e t e t. Vid de överläggningar om etableringsfrågor som under de senaste åren hållits inom EFTA har de övriga medlemsländerna vid återkommande tillfällen kritiserat vår lagstiftnings ovillkorliga krav på ställande av säkerhet såsom diskriminerande mot utländska rättssubjekt. Denna kritik har inte kunnat helt tillbakavisas. Om de undantagsmöjligheter som den sakkunnige föreslagit införs, kan hävdas att grund för sådan kritik inte längre föreligger. Det är emellertid även med hänsyn till EFTA att föredra, att föreskrifterna om säkerhet slopas helt, eftersom då inte heller tveksamma tillämpningsfall kan komma i fråga. Över huvud taget vill jag i detta sammanhang understryka etableringsutredningens uttalande om den risk som torde finnas för att den föreslagna regeln kan skapa irritation i de internationella förbindelserna utan att denna olägenhet motsvaras av väsentliga fördelar för stat och kommun.

Ytterligare kan framhållas, att föreskrifter om ställande av säkerhet medför ett inte obetydligt arbete för myndigheterna. Det måste prövas, vilket belopp säkerheten skall gälla och om erbjuden säkerhet är betryggande. Denna prövning skall ske inte endast i tillståndsärendet utan även därefter vart tredje år. Antalet ärenden skulle visserligen bli lägre enligt den sakkunniges förslag än f. n., men det skulle bli nödvändigt att i varje enskilt fall bedöma om säkerhet bör krävas eller inte. Ett avskaffande av kravet på säkerhet medför alltså en a d m i n i s t r a t i v f ö r e n k l i n g särskilt i förhållande till nuläget men även i förhållande till den sakkunniges förslag.

Beträffande de s k ä l f ö r e t t k r a v p å s ä k e r h e t i vissa fall som den sakkunnige anfört vill jag tillägga följande. Grunden till hans förslag att utomlands bosatta utlänningar i princip skulle vara skyldiga ställa sä-

kerhet är, att det kan riskeras att utlänningen avbryter verksamheten här utan att betala sina svenska skatter, vilka i regel inte kan indrivnas utomlands. Orsak till att avkräva en här bosatt utlänning säkerhet har den sakkunnige ansett kunna vara, att utlänningen helt nyligen har bosatt sig i riket eller tidigare har misskött sig i skattehänseende. De sålunda åberopade omständigheterna synes dock inte väga särskilt tungt. Jag vill erinra om att tillståndsprövningen till stor del avser utlänningens skötsamhet och personliga förhållanden i övrigt. Denna prövning har till syfte bl. a. att om möjligt förebygga att näringsstillstånd beviljas utlänning som kan befaras undandra sig sina förpliktelser mot det allmänna. För att utomlands bosatt utlänning skall beviljas tillstånd krävs särskilda skäl. Vad utländska företag beträffar gäller som tidigare anförts ett särskilt krav på ekonomisk stadga för rätt till näringsutövning, vilket gör att en föreskrift att företagen skall ställa säkerhet för skatter är av mindre betydelse. Slutligen kan framhållas, att utländska näringsidkare i allmänhet kan antas vara angelägna att söka uppfylla förpliktelserna mot sitt värdland.

På dessa grunder har jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, inte tagit upp någon bestämmelse om ställande av säkerhet för skatter och avgifter i departementsförslaget. Det föreslås dock, att de säkerheter som har ställts före lagens ikraftträdande övergångsvis skall gälla för de utskylder som belöper på treårsperioden efter säkerhetens ställande. Föreskrift om detta bör tas upp i lagens övergångsbestämmelser.

Jag vill tillägga, att det inte blir helt uteslutet enligt den nya lagen att begära säkerhet för skatter och avgifter. Skulle det i speciella undantagsfall anses särskilt angeläget att sådan säkerhet ställs, kan detta föreskrivas med stöd av bestämmelserna om att tillstånd för utländskt rättssubjekt att idka näring kan förbindas med särskilda villkor och föreskrifter.

Tillfällig handel

Gårdfarihandel och realisationer som bedrivs av svenska rättssubjekt

Näringsfrihetsförordningen innehåller särskilda regler om gårdfarihandel eller kringföringsförsäljning och om realisation. Uttrycket realisation, som i förordningen har en annan innebörd än i vanligt språkbruk, betecknar försäljning av ett lager handelsvaror under kortare tid på en ort, där handlanden inte är stadigvarande verksam — dock inte försäljning på marknad. Enligt näringsfrihetsförordningen krävs tillstånd av länsstyrelsen för rätt att idka de angivna formerna av handel. I fråga om gårdfarihandel finns dock åtskiliga undantag från tillståndstvånget. Bl. a. får sådan handel fritt utövas på ort där säljaren är bosatt och även i övrigt i viss omfattning av en del yrkesgrupper. Vidare är det tillåtet

att fritt sälja vissa varor nämligen livsfrönödenheter, alster av inhemsk hemslöjd, ladugårdsprodukter samt jordbruksalster med undantag av frö, träd och buskar.

Den sakkunnige har till en början diskuterat vilka omständigheter som kan tala för särskilda restriktioner för kringföringshandeln. Ett av de skäl, som främst har åberopats till stöd för sådana restriktioner, är att försäljningsformen innebär en icke önskvärd konkurrens för den fasta handeln. I första hand avses därvid den moderna formen av kringföringshandel, då produkter distribueras med butiksbuss eller bil. Den sakkunnige har, med hänvisning till den nutida näringslagstiftningens allmänna inriktning att olika distributionsformer skall få fritt konkurrera med varandra, funnit att värnandet om den fasta handeln inte motiverar att statsmakterna lägger hinder i vägen för andra distributionsformer. Han påpekar i detta sammanhang också, att de nuvarande restriktionerna för kringföringshandeln har ganska begränsad betydelse såsom konkurrensskydd för den fasta handeln.

Som skäl för en begränsning av kringföringshandeln har vidare åberopats allmänhetens behov av skydd mot utbud av undermåliga varor som inte är värda sitt pris. Den sakkunnige anför, att sådana synpunkter knappast torde avse den moderna form av kringföringsförsäljning, som handlare driver med bil eller buss jämsides med fast handel, men att läget i viss mån är ett annat, när fråga är om kringföringshandlare med kontor och lager »på fickan». Att det i vissa fall förekommer oarter av detta slag anser den sakkunnige inte utgöra skäl att föreskriva restriktioner för hela distributionsformen. Vid kringföringshandel måste det, lika väl som vid andra försäljningsformer, i första hand ankomma på köparen att bedöma om salubjudna varor är värda sitt pris. Det är emellertid önskvärt, anför den sakkunnige, att köparen skall kunna få uppgift om kringföringsförsäljarens namn och hemvist för att kunna vidta åtgärder, när varan är felaktig eller undermålig.

Ett annat skäl, som anförts till stöd för restriktioner för kringföringshandeln, är att denna handel ej sällan skulle begagnas för att vinna avsättning för olovligen åtkommet gods. Denna anmärkning mot kringföringshandeln bör enligt den sakkunnige främst beaktas från synpunkten, att den som gjort ett olovligt förvärv kan få möjlighet att för godset finna avnämare, som i sin tur kan sälja godset utan att väcka uppmärksamhet. För den handel som ansetts mest riskfylld i detta avseende har redan nu anordnats kontroll, nämligen genom skrothandelsförordningen, som gäller både fast handel och kringföringshandel. Den sakkunnige anför, att det är tveksamt i vad mån de berörda riskerna i övrigt typiskt sett är större vid kringföringshandel än vid fast handel. I den mån så anses vara fallet kan det motivera strängare krav på att kringföringsförsäljare skall vara

känd för redbarhet och ordentlighet. Främst skulle kunna övervägas den ändringen av nuvarande regler, att även den som vill utöva verksamheten på sin hemort blir skyldig att söka tillstånd.

Till stöd för kontroll av kringföringshandeln har vidare åberopats, att handelsformen kan utnyttjas som täckmantel för tiggeri eller lösdriveri. Enligt den sakkunnige kan denna synpunkt anses tala för att tillståndstvånget i viss mån utsträcks i förhållande till nuläget. Den tillståndsprovning det här gäller behöver emellertid inte vara särskilt omfattande eller betungande för sökanden.

I vissa fall har påtalats, att kringföringsförsäljningar kan vara anordnade så, att de är störande från allmänna ordnings- eller trafiksynpunkter. I detta hänseende erinrar den sakkunnige om att åtskilliga bestämmelser av betydelse för kringföringshandeln redan finns i särskilda författningar, som reglerar allmän ordning och trafik. Vid tillkomsten av allmänna ordningsstadgan uttalades, att någon ytterligare reglering av kringföringshandeln inte var motiverad av ordnings- och trafiksynpunkterna enbart. Med hänvisning till detta har den sakkunnige endast övervägt, om ordnings- och trafiksynpunkter bör beaktas vid tillståndsprovningen för det fall att en sådan ändå kommer till stånd för bedömning av sökandenas personliga lämplighet. Den sakkunnige anser, att det i sådant fall är motiverat, att det också prövas om verksamheten kan befaras störa allmän ordning. När däremot särskild provning såvitt angår sökandens person inte anses böra komma i fråga — t. ex. när personer, som har etablerat sig såsom fasta näringsidkare, vill driva kringföringshandel som ett led i den fasta rörelsen — finns det enligt den sakkunnige inte anledning att frångå den bedömning som skedde vid ordningsstadgans tillkomst.

Slutligen tar den sakkunnige upp de hygieniska synpunkterna vid kringföringshandel med livsmedel. I detta hänseende gäller föreskrifter i livsmedelsstadgan. Framkomna anmärkningar, delvis av allvarlig art, tyder enligt den sakkunnige på att dessa föreskrifter i åtskilliga fall åsidosätts. Han anser emellertid att de framställda anmärkningarna inte utgör grund för restriktioner eller särskilda föreskrifter i den näringsrättsliga lagstiftningen.

Som sammanfattning av övervägandena beträffande kringföringshandeln har den sakkunnige anfört, att det bör föreskrivas en tillståndsprovning, vid vilken kan kontrolleras att sökanden uppfyller vissa fordringar i personligt hänseende. Tillstånd bör från denna synpunkt vägras endast om med hänsyn till sökandens personliga förhållanden skäl av polisiär eller social art talar för avslag. I de fall, då en tillståndsprovning från den angivna synpunkten är motiverad, bör även bedömas om den avsedda verksamheten kan antas verka störande på allmän ordning. Vid behov bör ett tillstånd kunna förbindas med särskilda ordningsföreskrifter. De berörda skälen för kontroll talar för, att tillstånd bör fordras även

för kringföringsförsäljning i säljarens hemort. Genom tillståndsprövningen skapas en viss möjlighet för tredje man att hos myndighet få kännedom om en kringföringsförsäljares namn och hemvist. Vid prövningen bör ej ske någon bedömning om det från konsumenternas synpunkt föreligger behov av försäljningen, och ej heller bör konkurrenssynpunkter beaktas. Utgående från dessa överväganden finner den sakkunnige, att beträffande kringföringsförsäljning, som fasta handlare driver i samband med sin fasta rörelse, tillräckliga skäl inte föreligger för tillståndsprövning.

Vad den sakkunnige anfört rörande kringföringshandeln har lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser, och även jag ansluter mig till de bedömanden som han gjort. I ett par yttranden har det ansetts tveksamt, om regler av den föreslagna arten är påkallade eller i varje fall om de bör tas upp i en näringsrättslig författning. Särskilt framhålls att ordningssynpunkter kan tillgodoses inom ramen för allmänna ordningsstadgan och de lokala ordningsstadgorna. Jag instämmer i att sådana ordningssynpunkter som inte hänger samman med försäljarens person i detta sammanhang är av underordnat intresse. Med hänsyn till de synpunkter som den sakkunnige anfört rörande kontroll av kringföringsförsäljare i personligt hänseende torde emellertid tillståndsprövningen inte böra helt slopas. Det synes också lämpligt att när prövning av personliga förhållanden ändå äger rum även sådana ordningssynpunkter som inte avser sökandens person skall kunna beaktas. I några remissyttranden har hävdats att tillståndsprövningen borde ha en vidare omfattning än vad den sakkunnige föreslagit. Det skäl som främst åberopats till stöd för detta är hänsyn till den fasta handeln. Andra remissinstanser har framhållit vikten av att sådana hänsyn inte beaktas vid tillståndsprövningen. Jag vill också i detta hänseende ansluta mig till den sakkunniges uppfattning att behovs- och konkurrenssynpunkter inte bör påverka bedömningen av tillståndsärendena. Ej heller i övrigt kan jag finna tillräckliga skäl för ett principiellt mera långtgående tillståndstvång än den sakkunnige föreslagit.

Jag övergår nu till att behandla tillfälliga försäljningar av den typ som i näringsfrihetsförordningen betecknas såsom *realisation*.

Begreppet *realisation* omfattar enligt näringsfrihetsförordningen inte försäljningar, som anordnas på den ort där försäljaren har kontor av stadigvarande beskaffenhet, även om försäljningen anordnas under kortare tid på tillfälligt försäljningsställe. I allt väsentligt torde emellertid på sådana försäljningar kunna anläggas samma synpunkter som på *realisation* i förordningens mening. *Realisationer* och andra nu nämnda försäljningar av tillfällig art förekommer i många olika former. En typ är sådana försäljningar, som en näringsidkare ordnar i tillfälligt disponerade lokaler på den ena orten efter den andra. Ibland är försäljningen av utpräglad engångskaraktär och avser ett särskilt varulager. Andra försäljningar sker på mäs-

sor och utställningar eller i anslutning till offentliga tillställningar av olika slag.

I fråga om behovet av restriktioner beträffande realisationerna anför den sakkunnige, att skilda synpunkter gör sig gällande allt efter försäljningens form och syfte. Han framhåller att en påtaglig skillnad föreligger mellan försäljning, som sker inomhus i en för ändamålet särskilt begagnad lokal, och försäljning, som drivs utomhus, vanligen då på eller i direkt anslutning till allmän plats.

På försäljningar utomhus kan man enligt den sakkunnige anlägga i allt väsentligt samma synpunkter som på kringföringshandeln. Han anser därför, att för sådana försäljningar bör föreskrivas en tillståndsprövning av samma art som förordats beträffande kringföringshandeln.

I fråga om realisationer inomhus i för ändamålet tillfälligt begagnade lokaler anser den sakkunnige att läget är ett annat. Sålunda kan för sådana fall inte alls eller endast i obetydlig mån åberopas risker i polisiärt och socialt hänseende. Inte heller frågan om kundkretsens behov av skydd utgör skäl för restriktioner för denna försäljningsform som sådan. Även i detta sammanhang får det enligt den sakkunnige ankomma på köparna att bedöma om de anser de utbudna varorna vara värda sitt pris. De svårigheter, som kan föreligga för köparen att i efterhand få kontakt med säljaren, bör i stort sett kunna undvikas, om det i eller vid försäljningslokalen finns anslag, som tydligt anger vem som anordnar realisationen. I den mån ovederhäftig reklam — såsom har gjorts gällande — förekommer i samband med de nu ifrågavarande försäljningarna, bör detta beivras enligt lagstiftningen om illojal konkurrens, inte genom ingripande mot själva försäljningsformen.

Den sakkunnige tar även upp frågan om de nu behandlade realisationernas uppgift inom varudistributionen, med hänvisning till att det till stöd för begränsningar av realisationerna har hävdats, att de inte fyller någon egentlig sådan uppgift. Han framhåller, att försäljningsformen i avsevärd omfattning fyller samma uppgift som den bofasta handelns realisationer, nämligen att åstadkomma avsättning av varuöverskott. Vidare påpekas, att en distributionsform i princip har sitt berättigande, om den är ägnad att ge allmänheten ökad tillgång till varor till låga priser. Realisationerna kan även fylla en uppgift för avsättning av varor, som är skadade eller utsatta för hastig förskämning, eller varor, som tillhör konkursbo eller dödsbo. Försäljningsformen kan också ge allmänheten i en viss ort tillgång till varor, som inte finns i den fasta handeln, även om det är tveksamt om i praktiken realisationerna i nämnvärd grad har fyllt något behov i detta avseende.

Beträffande realisationernas funktion att möjliggöra avsättning av varuöverskott påpekar den sakkunnige, att det inte är givet att detta alltid är en nyttig funktion. Det är tänkbart, att det från samhällsekonomisk synpunkt

kan anses önskvärt, att ett varuöverskott inte alls eller endast successivt kommer ut på marknaden. Det kan sålunda enligt den sakkunnige tänkas att en produktionsgren, i vilken förekommit överproduktion, lättare övervin- ner en kris, om inte äldre, osålda varulager eller varuöverskott från utlan- det i stor utsträckning bjuds ut på marknaden. Den sakkunnige har inte gått in närmare på frågan, under vilka samhällsekonomiska förutsättningar det kan vara befogat att söka minska utbud av denna art. Han uttalar en- dast, att om en sådan minskning anses önskvärd, det är motiverat att sär- skilt beakta realisationerna. Det kan alltså enligt den sakkunnige i särskilda lägen bedömas som behövt från allmän synpunkt att genomföra vissa restriktioner för realisationsförsäljningar av ett eller annat varuslag.

Liksom i fråga om kringföringshandeln har beträffande realisationerna gjorts gällande, att de medför en icke önskvärd k o n k u r r e n s f ö r d e n b o f a s t a h a n d e l n . Sådana synpunkter avvisar den sakkunnige i prin- cip med hänvisning till grundsatsen om fri konkurrens. Emellertid anser han, att det kan tänkas finnas anledning till avsteg från denna grundsats, om det finns grundad anledning anta, att fri konkurrens i visst fall skulle medföra nackdelar i stället för fördelar för den köpande allmänheten. Rea- lisationer som endast då och då förekommer i en ort kan i regel inte — till skillnad från exempelvis regelbundet bedriven kringföringshandel — utgöra någon från den köpande allmänhetens synpunkt lämplig ersättning för den fasta handeln. På lång sikt torde det därför vara till nackdel för den kö- pande allmänheten, om realisationsförsäljningar skulle få den verkan, att i en del orter fast handel i vissa branscher eller med vissa varor upphörde. Den sakkunnige anser, att risken för sådant utkonkurrerande inte bör läm- nas obeaktad, även om det är tveksamt i vad mån den hittills kan anses ha förelegat. Enligt den sakkunnige talar dessa synpunkter för, att restriktio- ner i särskilda fall bör kunna komma i fråga beträffande realisationer.

Som s a m m a n f a t t n i n g a v ö v e r v ä g a n d e n a r ö r a n d e r e a l i s a t i o n e r har den sakkunnige anfört, att det beträffande sådana reali- sationer och andra försäljningar, som anordnas på tillfälliga försäljnings- ställen utomhus, bör gälla detsamma som har förordats beträffande kring- föringshandeln. När försäljningarna anordnas inomhus, finns däremot inte skäl att av polisiära eller ordningsmässiga hänsyn ställa andra krav på för- säljaren i personligt hänseende än som gäller för handelsidkare i allmänhet. Inte heller i övrigt finns skäl för generella restriktioner beträffande försälj- ningsformen. Däremot kan det i särskilda lägen bedömas vara motiverat att såvitt gäller vissa varuslag begränsa förekomsten av nu berörda inomhus- försäljningar.

Den sakkunniges överväganden i fråga om realisationerna har i allmän- het lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Beträffande realisationer som äger rum utomhus har kommit till uttryck i allt väsentligt samma upp- fattningar som i fråga om kringföringshandeln. Vad gäller realisationer som

sker inomhus har några remissinstanser anfört betänkligheter mot att denna försäljningsform normalt skall vara fri från restriktioner. Detta befaras medföra olägenheter i olika hänseenden. Särskilt betonas riskerna för att allmänheten inte får möjligheter till reklamation. Även jag är medveten om att vissa missförhållanden av angiven art kan uppstå vid dessa former av försäljning. Dessa risker kan dock enligt min mening inte anses vara så allvarliga, att frågan om restriktioner för själva försäljningsformen bör bedömas annorlunda än den sakkunnige har gjort. I detta sammanhang vill jag erinra om att konsumentupplysningen under senare år byggts ut betydligt. Det kan väntas att upplysningsorganen uppmärksammar även de handelsformer som nu är i fråga. Detta ger konsumenterna ökade möjligheter att bedöma värdet av olika erbjudanden och att få skydd mot uppkommande oarter. Jag har alltså även i de frågor som behandlats i förevarande avsnitt i huvudsak samma principiella uppfattning som den sakkunnige.

Också i fråga om utformningen av den nya lagstiftningen torde den sakkunniges förslag i huvudsak böra godtas. Den hitillsvarande skillnaden mellan gårdfarihandel och realisation bör alltså inte behållas. Ett gemensamt drag för dessa försäljningstyper är att de till skillnad från fast handel inte drivs på ett stadigvarande driftställe, som har inrättats för utövarns rörelse. Antingen förs varorna omkring vid försäljningen eller också utövas verksamheten på ett tillfälligt försäljningsställe utomhus eller inomhus. Som gemensam benämning på sådan försäljningsverksamhet har den sakkunnige föreslagit uttrycket tillfällighetsförsäljningar. I departementsförslaget har av skäl som framgår av specialmotiveringen valts uttrycket tillfällighandel. Det föreslås att reglerna om sådan handel tas upp i en särskild förordning.

Den nya förordningen bör enligt vad som nyss anförts omfatta sådan yrkesmässig försäljning av varor, som äger rum på ett av utövaren tillfälligt begagnat försäljningsställe eller under kringföring. För att verksamhet av den art som drivs av handelsresande och platsförsäljare inte skall föras in under regleringen, har den sakkunnige föreslagit det ytterligare kriteriet, att de salubjudna varorna skall vara avsedda att överlämnas till köparen i omedelbar anslutning till att köpeavtal ingås. Ett par remissinstanser har påpekat, att den föreslagna formuleringen är något snäv och skapar vissa möjligheter till kringgående av regleringen. Jag anser att denna kritik bör beaktas. Eftersom de försäljningsformer som i detta sammanhang avses bli undantagna utmärks av att säljaren inte för varorna med sig, synes bestämmelserna kunna formuleras så, att de endast avser de fall då säljaren salubjuder medförda varor. Det blir då tydligt, att en säljare inte kan kringgå regleringen genom att t. ex. en viss tid uppskjuta överlämnandet av sålda varor. — Att den verksamhet, som drivs av s. k. hemköpsföretag, vilka efter förhandsbeställning levererar varor hem till

kunderna, inte omfattas av det sålunda bestämda begreppet tillfällig handel torde vara uppenbart.

Utanför den tillfälliga handelns område bör som den sakkunnige föreslagit föras försäljning till återförsäljare samt torghandel och handel på marknader, mässor eller utställningar. En remissinstans har anfört, att åtskilligt talar för att försäljning på marknad borde omfattas av regleringen. Jag anser emellertid inte tillräckliga skäl till detta föreligga, särskilt med hänsyn till att sådan försäljning av ålder varit fri. Från förordningens tillämpningsområde bör vidare i enlighet med den sakkunniges förslag kunna tas undan handel som anordnas i samband med sådana offentliga tillställningar, som avses i 9 § allmänna ordningsstadgan, dvs. tivoli, basarer o. d. Jag instämmer även i den sakkunniges förslag om undantag för vissa försäljningar, som fast etablerad näringsidkare driver utanför sitt stadigvarande driftställe.

Inom det sålunda bestämda tillämpningsområdet för den nya förordningen bör, som den sakkunnige föreslagit, huvudregeln vara att rätten att driva tillfällig handel skall vara beroende på tillstånd. Tillståndsprövningen bör innefatta endast kontroll av att sökanden inte med hänsyn till sina personliga förhållanden är olämplig att utöva verksamheten och att denna inte kan väntas störa allmän ordning. Den sakkunnige har framhållit, att tillstånd bör meddelas, om det inte i nu angivna hänseenden föreligger hinder mot bifall till en tillståndsansökan. Ett par remissinstanser har påpekat, att det av författningstexten bör framgå icke endast att tillstånd *kan* beviljas utan att det *skall* beviljas, om inte angivna skäl till avslag föreligger. Även jag förordar denna formella jämkning av texten i den sakkunniges förslag. Det torde då bli uppenbart, att behovs- och konkurrenssynpunkter inte får anläggas vid tillståndsprövningen.

Som den sakkunnige föreslagit, bör tillståndsärendena handläggas av samma myndighet som enligt 2 § allmänna ordningsstadgan prövar frågor om utnyttjande av allmän plats för försäljningsändamål. Denna prövning ankommer på polismyndigheten, vilket fr. o. m. den 1 januari 1968 gäller även för Stockholm.

Den sakkunnige har berört det fall att kringföringsförsäljning skall drivas i flera polisdistrikt. Han avvisar tanken på att länsstyrelsen i sådana fall skulle vara tillståndsmyndighet, eftersom det inte kan anses önskvärt med alternativa tillståndsmyndigheter. Frågan har nyligen behandlats närmare vid en inom statskontoret verkställd undersökning om länsstyrelsernas handläggning av vissa ärenden.¹ I denna utredning framhålls, att en undersökning från ordningssynpunkt av en persons lämp-

¹ Utredningsrapport nr 1 den 11 januari 1968 från statskontorets arbetsgrupp för undersökning av landskansliernas arbete (landskansliutredningen). Rapporten har av statskontoret överlämnats till Kungl. Maj:t (kommunikationsdepartementet) med skrivelse den 12 januari 1968.

lighet för viss verksamhet kan utföras endast av polismyndigheten i sökandens hemort. I utredningen föreslås därför, att sådan polismyndighet skall pröva ansökan om tillstånd till tillfällig handel under kringföring och att dess tillstånd skall medföra rätt till sådan handel utan hinder av gränser mellan olika polisdistrikt. Detta innebär i förhållande till den näringsrätts-sakkunniges förslag en rationalisering av handläggningen. Jag finner dessa synpunkter beaktansvärda. Det bör inte inge betänkligheter att tillstånd, som meddelas efter prövning hos polismyndigheten i sökandens hemort, kommer att medföra rätt till kringföringshandel även i andra polisdistrikt. Detta hindrar självfallet inte polismyndigheterna i de distrikt där verksamheten utövas från att utfärda erforderliga föreskrifter enligt de författningar som reglerar allmän ordning, trafik o. d. Det kan framhållas, att de tillstånd till gårdfarihandel, som nu meddelas av länsstyrelserna efter yttrande från polismyndigheten i den ort där sökanden är bosatt, gäller för hela länet. Jag förordar alltså, att tillstånd till tillfällig handel, som inte är avsedd att äga rum på bestämt försäljningsställe, skall meddelas av polismyndigheten i den ort där sökanden är bosatt. Om däremot försäljningen skall ske på visst försäljningsställe, bör tillståndsprövningen ankomma på polismyndigheten i den ort där försäljningsstället är beläget.

Enligt den sakkunniges förslag skall vissa slag av tillfällig handel vara fria för svenska rättssubjekt. Sålunda föreslås, att svensk medborgare skall få fritt driva tillfällig handel med livsmedel, blommor och alster av inhemsk hemslöjd. I denna fråga har den sakkunnige anknutit till nu gällande ordning. Han är dock tveksam, om detta undantag verkligen är befogat från de synpunkter som i dagens läge kan motivera ett tillståndstvång. Några remissinstanser har också kritiserat förslaget i denna del, bl. a. med hänvisning till kriminalpolitiska skäl och hygieniska synpunkter. De skäl som sålunda anförts mot att tillfällig handel med de berörda varorna tas undan från tillståndsplikten är utan tvekan beaktansvärda. Sådan handel har emellertid av ålder varit fri, och denna frihet bör inte begränsas utan mycket starka skäl. Med hänsyn härtill och till att ett tillståndstvång skulle träffa åtskilliga helt harmlösa fall har jag inte funnit tillräcklig anledning att ta annan ståndpunkt än den sakkunnige. Tillfällig handel med ifrågavarande varor skall alltså även enligt departementsförslaget få drivas utan tillstånd.

Som den sakkunnige anført følger av tryckfrihetsförordningens bestämmelser att svenskt rättssubjekt får utan tillstånd driva tillfällig handel med tryckt skrift. En särskild bestämmelse i denna fråga torde inte behövas i den föreslagna förordningen. Som kommer att framgå av följande avsnitt föreslås emellertid att utlänning med bosättningsstillstånd i förordningen jämföras med svensk medborgare. Jag förordar en bestämmelse om att denna jämförbarhet skall avse även tillfällig handel med tryckt skrift.

Ett ytterligare undantag bör på grund av vad förut anförts gälla för han-

del i lokal över vilken säljaren förfogar. Den sakkunnige har ansett, att sådana försäljningar inte kan lämnas helt utanför den föreslagna regleringen, med hänsyn till att det i särskilda lägen och för vissa varuslag kan vara behövt att begränsa förekomsten av försäljningarna. Han har därför föreslagit, att Kungl. Maj:t vid behov skall kunna förordna, att vid inomhusförsäljningar av berört slag ej får saluföras visst varuslag, om inte särskilt tillstånd därtill meddelas. Detta förslag har mött stark kritik vid remissbehandlingen. Några remissinstanser har framhållit bl. a., att tillräckliga skäl inte föreligger att genom en regel av den föreslagna arten göra avsteg från principen om fri konkurrens. Vidare har uttalats, att det är tveksamt om den föreslagna regeln skulle kunna fylla sitt syfte och dessutom att den skulle medföra tillämpningssvårigheter. Jag har funnit denna kritik så vägande, att jag inte vill förorda, att det berörda bemyndigandet tas upp i förordningen. Inomhusförsäljningar kommer sålunda enligt departementsförslaget alltid att kunna ske fritt.

Såsom den sakkunnige föreslagit bör sådana lokalt begränsade undantag från kravet på tillstånd, som gäller enligt näringsfrihetsförordningen, inte tas upp i den nya förordningen.

Räckvidden av tillståndsreglerna kommer som den sakkunnige påpekat att bli begränsad. Tillståndsområdet torde dock i huvudsak omfatta de fall, där det finns grundad anledning att underkasta försäljarna den avsedda kontrollen i personligt hänseende.

Jag vill slutligen ta upp ett par detaljfrågor som berörts av den sakkunnige. I hans förslag finns ingen motsvarighet till den särskilda avgift, som nu utgår vid realisationer. Den sakkunnige anför bl. a., att avgiften torde sakna betydelse för kommunerna från finansiell synpunkt och att den är omotiverad, om man inte önskar begränsa förekomsten av realisationer. Några remissinstanser har kritiserat denna ståndpunkt och ansett, att avgiften alltjämt är berättigad. För egen del finner jag att den sakkunnige anført övertygande skäl för att avgiften bör slopas. Även om beloppen i enlighet med vad ett par remissinstanser anført skulle höjas väsentligt, skulle de inte få nämnvärd ekonomisk betydelse för kommunerna. Troligen skulle en höjd avgift begränsa realisationernas antal, men som tidigare anförts finns ej skäl att sträva efter en sådan begränsning. Avgiften är en kvarleva från en äldre tids förhållanden inom varudistributionen och framstår numera som helt omotiverad. Jag föreslår alltså, att avgiften avskaffas när tillståndstvånget för inomhusrealisationer upphör.

Också i fråga om skyldighet för den, som vill anlita biträde vid försäljning, att anmäla detta till tillståndsmyndigheten har delade meningar yppats. Den sakkunniges uppfattning att sådan anmälningsskyldighet kan undvaras har kritiserats av några remissinstanser. Dessa har uttalat, att någon form av kontroll bör utövas, bl. a. därför att tillståndsbestämmelser

ej sällan kringgås genom rollbyte mellan företagare och biträde. Med hänsyn till att tillståndsprövningen enligt förslaget får begränsad räckvidd och särskilt till att inomhusförsäljningar faller utanför tillståndsområdet, anser jag dock att den berörda frågan blir av ringa betydelse vid tillämpningen av den nya förordningen. Jag har sålunda inte ansett tillräckliga skäl föreligga att förslå föreskrifter av berörd art.

Gårdfarihandel och realisationer som bedrivs av utländska rättssubjekt

Enligt näringsfrihetsförordningen gäller i princip förbud för utlänningar att utöva gårdfarihandel och anordna realisation. Förbudet gäller dock ej gårdfarihandel som drivs på bosättningsorten eller på marknad. Särskilda regler finns vidare om hantverksrörelse och annan hantering, som drivs under kringresande eller kringvandrande. Utländska bolags och ekonomiska föreningars filialer är enligt filiallagen underkastade näringsfrihetsförordningens regler om nu ifrågavarande försäljningsformer.

Den förut behandlade lagstiftningen om utländska rättssubjekt innehåller allmänna bestämmelser om utlänningars och utländska företags näringsutövning. Dessa bestämmelser avses alltså bli tillämpliga även när fråga är om tillfällig handel. Emellertid har den sakkunnige funnit att dessutom vissa särregler liksom hittills bör gälla för tillfällig handel som drivs av utländska rättssubjekt — på samma sätt som särskilda bestämmelser finns om utländska rättssubjekts utövande av vissa andra näringar.

De internationella integrationssträvandena utgör enligt den sakkunnige inte tillräckligt skäl att överge den gällande rättens ståndpunkt, att det för nu ifrågavarande arter av näringsutövning bör finnas särskilda restriktioner. Vissa uppmjukningar av de nuvarande synnerligen restriktiva reglerna anser han dock motiverade. Sålunda bör utländska rättssubjekt i princip ha samma möjligheter som svenska företag att med ett här i riket inrättat stadigvarande driftställe som bas driva kringföringsförsäljning och utomhushandel. Även i fråga om försäljning vid torghandel, mäsor och liknande tillfällen anser den sakkunnige att de utländska näringsidkarna bör vara jämställda med sina svenska konkurrenter.

Beträffande kringföringshandel och närstående försäljningsformer, som drivs utan närmare samband med fast rörelse här i riket, anknyter den sakkunniges förslag i stort sett till den nu gällande restriktiva ordningen. Tillstånd till sådan handel skall enligt förslaget kunna meddelas utländska rättssubjekt, om särskilda skäl föreligger. Sådana skäl kan föreligga t. ex. i fråga om den försäljning av ballonger o. d., som i viss mån vunnit hävd, och beträffande viss gränshandel.

Utländsk näringsidkare, som vill anordna tillfällig inomhusförsäljning, skall enligt den sakkunniges förslag också ha särskilt tillstånd. Tillstånd skall kunna meddelas endast om särskilda skäl föreligger

och huvudsakligen kunna komma i fråga för näringsidkare, som är verkamma här i riket. Däremot torde det, anför den sakkunnige, i regel saknas skäl att ge andra utländska försäljare möjlighet att i denna form utnyttja den svenska marknaden.

De regler om de utländska rättssubjektens rätt att driva tillfällig handel, som sålunda föreslagits, har i allt väsentligt lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Jag förordar att förslagen genomförs. Som tidigare antytts förordar jag dock en jämkning beträffande utlänningar med bosättningsstillstånd. Med hänsyn särskilt till reglerna i den europeiska bosättningskonventionen föreslår jag, att sådana utlänningar — såsom också föreslagits av en remissinstans — jämföras med svenska medborgare i förevarande förordning, liksom förut har föreslagits bli fallet i fråga om rätt till näringsutövning i allmänhet.

Beträffande sådan hantverksrörelse och annan hantering, som drivs under kringresande eller kringvandrande torde, som den sakkunnige anført, särskilda föreskrifter inte behövas numera.

De regler jag nu förordat innebär, att för utländska rättssubjekt — utom utlänningar med bosättningsstillstånd — skall krävas tillstånd för alla former av tillfällig handel, som omfattas av den föreslagna förordningen. Den sakkunnige har föreslagit, att tillståndsärendena skall prövas av samma myndighet, som har att pröva frågan om tillstånd för utländska rättssubjekt till näringsutövning i allmänhet. Sådan tillståndsmyndighet i fråga om utlänningar avses som förut framgått bli kommerskollegium. Den utredning inom statskontoret som tidigare nämnts har ansett att utlänningens ansökan om rätt att utöva tillfällig handel bör kunna behandlas i samma ordning som ansökan från svensk medborgare. Enligt min mening bör emellertid med hänsyn till de näringspolitiska synpunkternas betydelse i detta sammanhang, och även av praktiska skäl, tillståndsmyndigheten för andra utländska rättssubjekt än utlänningar med bosättningsstillstånd vara densamma som prövar ärenden om rätt till näringsutövning i allmänhet.

Motionerna

I motionerna I: 969 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 1231 av herr Lothigius m. fl. anföres bl. a. att det inte råder någon tvekan om att en redaktionell modernisering av gällande bestämmelser rörande rätten att driva näring länge framstått som i och för sig önskvärd. Med hänsyn till den praxis i fråga om rättstillämpningen som efter hand utbildat sig har dock gällande lagstiftning möjliggjort en smidig anpassning efter näringslivets dynamiska utveckling. Något angeläget aktuellt behov av en ny lagstiftning föreligger därför enligt motionärernas mening inte.

Motionärerna anför i fortsättningen bl. a. att det måste vara en ytterst

betydelsefull uppgift för de nordiska samarbetssträvandena att åstadkomma en enhetlig näringslag, vilken stadgar konforma regler och lika rätt till näringsutövning i samtliga de nordiska länderna. Några oöverstigligen hinder för en positiv lösning av denna fråga torde inte föreligga. Goda förutsättningar för en sådan lösning torde i stället vara för handen. Motionärerna påpekar i sammanhanget att Danmark så sent som år 1966 antagit en ny näringslag, enligt vilken en vittgående liberalisering på etableringsområdet kommer att slutföras med ingången av år 1970. Sedan propositionen framlades, har frågan enligt deras mening kommit i ett nytt läge genom att på danskt initiativ vid statsministermötet i april i Köpenhamn frågan om samarbetet mellan Nordens folk upptagits till förnyade överväganden. Uttryckligen har därvid en samordning av näringslagstiftningen i de olika länderna angivits som ett angeläget önskemål. En särskild nordisk arbetsgrupp har också utsetts för behandling av näringsrätten, vilken arbetsgrupp för övrigt påbörjat sitt arbete. Framgången för den nordiska marknad, som kommit till stånd inom ramen för EFTA, måste enligt motionärernas mening ställa stora krav på lagstiftaren i vad det gäller att undanröja de hinder som de skiljaktiga reglerna för näringsutövningen lägger för varuutbytet mellan länderna. Den allmänna opinionen i samtliga de nordiska länderna torde också kräva, att man går vidare på den inslagna vägen och skapar reella förutsättningar för ett enhetligt Norden. Att i detta läge Sverige skulle utan att avvakta resultatet av de nya övervägandena och utan tvingande skäl ersätta näringsfrihetsförordningen med en ny lag torde enligt vad motionärerna anför inte kunna undgå att väcka förvåning i de övriga nordiska länderna. En sådan åtgärd från svensk sida sägs icke vara välbetänkt ur politisk-psykologisk synpunkt, och det betraktas inte som uteslutet att åtgärden kommer att blockera de fortsatta förhandlingarna på detta centrala avsnitt. Motionärerna framhåller att när det gäller vissa andra i och för sig betydelsefulla, men i jämförelse med ifrågavarande rättsområde dock perifera lagavsnitt som patentlagen, varumärkeslagen, firmalagen och lagen om illojal konkurrens har man från svensk sida hållit på att moderniseringarna av lagen skulle ske parallellt på en gång i de nordiska länderna och eftersträvat en sådan parallellitet i lagstiftningsarbetet. Mot bakgrunden härav finns det enligt motionärernas mening ingen rimlig motivering för att vårt land nu bryter mot det gängse nordiska lagstiftningsmönstret. Påståendet att det föreslagna nya svenska lagkomplexet skulle underlätta det nordiska utredningsarbetet saknar varje som helst fog, anser motionärerna. Vanlig kutym i det nordiska umgänget sägs tvärtom tala emot det tänkta lagstiftningsförfarandet.

Motionärerna uppehåller sig i fortsättningen vid sitt i andra hand framställda yrkande, innebärande att 1 § näringsfrihetsförordningen alltjämt skall gälla. De anför bl. a. att departementschefen visserligen uttalat att upphävandet av näringsfrihetsförordningens regel om allmän näringsfrihet vis-

serligen icke innebär någon ändring i vad nu gäller. Men hur framtiden kommer att se på försvinnandet av denna lagregel, som ansetts innefatta det svenska näringslivets Magna charta, anses icke utan vidare vara klart. Mycket kan hända och det kan tänkas att någon gång i framtiden upphävandet av nuvarande lagregel kommer att tolkas som om en saklig ändring varit avsedd. Lagregeln bör därför stå kvar i vår lagstiftning som ett monument över nuvarande system på näringsutövningens område och som en garanti för framtiden. Motionärerna erinrar vidare om att det har hänvisats till att en paragraf av denna karaktär rätteligen borde innefattas i ett allmänt grundlagsstadgande rörande samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter och sålunda ha sin plats i grundlagen. Något förslag i denna del föreligger dock för dagen icke och det är över huvud taget ovisst, huruvida ett sådant stadgande kommer att inflyta i författningsutredningens blivande förslag till regeringsform. Av allt att döma torde f. n. planer härför icke föreligga.

I motionen I: 971 av herrar Åkerlund och Sveningsson och II: 1232 av herr Magnusson i Borås m. fl. anföres bl. a. att flera skäl talar för att en näringsfrihetsförklaring bör komma till uttryck i lag. En dylik förklaring utgör ett positivt uttryck för fundamentala medborgerliga fri- och rättigheter. Förhållandet att den nuvarande näringslagstiftningen i hög grad är splittrad och därigenom svåröverskådlig talar enligt motionärernas mening även för bibehållandet av en näringsfrihetsförklaring.

I fortsättningen påpekar motionärerna att ett stort antal remissinstanser betonat värdet av att principen om att full frihet råder för svenska medborgare att driva näring kommer till klart uttryck i lag. Dessa instanser har vidare förordat att en sådan förklaring ingår i ett mera allmänt angivande av samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter. Med hänsyn till dessa uttalanden och mot bakgrund att en sammanfattande rättighetsförklaring, i den mån en sådan över huvud taget kommer att utarbetas, inte torde vara att vänta förrän om åtskilliga år anser motionärerna det rimligt att besluta om bibehållande av näringsfrihetsförordningens 1 §.

I motionerna anföres vidare bl. a. att på det internationella planet sedan årtionden tillbaka ett intensivt arbete pågår med utformande och erkännande av internationella konventioner om grundläggande krav på olika områden. Ett exempel utgörs av deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Dessa strävanden på det internationella området har hälsats med tillfredsställelse från svensk sida. I konsekvens därmed bör enligt motionärerna även i den svenska lagstiftningen eftersträvas att i positiv formulering fastslå för medborgarna betydelsefulla fri- och rättigheter.

I motionerna I: 956 av herr Werner och II: 1213 av herr Hermansson m. fl. anförs bl. a. att motionärerna är motståndare till en svensk anslutning till EEC. Detta är deras avgörande skäl mot att godkänna en lagbestämmelse

som är avsedd att underlätta en svensk anpassning till Romfördragets etableringsregler.

Motionärerna anför vidare bl. a. att ett svenskt medlemskap i EEC, med dess regler bl. a. om fri etablering, skulle innebära stora förändringar av vårt lands ekonomiska och sociala liv. Den nu gällande lagstiftningen med restriktioner för utländska företags rätt att idka näring här i landet har ansetts nödvändig som en garanti för Sveriges suveränitet. Om de stora trusterna i EEC-länderna får fritt tillträde till Sveriges näringsliv betyder det enligt motionärerna risk för att avgörande delar av detta kommer att ägas och behärskas av utländskt kapital. Detta skulle, i likhet med andra moment i en EEC-anslutning, i hög grad försvåra upprätthållandet av en alliansfri och självständig utrikespolitik och få mycket besvärliga konsekvenser för den fackliga rörelsens arbete. Det skulle också få ödesdigra närings- och arbetsmarknadspolitiska konsekvenser, bl. a. därför att utländska företag i syfte att slippa konkurrens kunde köpa upp svenska företag för att sedan lägga ned tillverkningen.

Det kan möjligen, anför motionärerna, sägas att om en regering ansluter vårt land till EEC, kan den också — utan att behöva anlita den generella regeln i 31 § — vara så generös i sin tillståndsgivning till utländska företag, som vill etablera sig här, att skillnaden inte skulle bli stor. Om prövning av varje ansökan om etablering skall ske, finns det emellertid större möjligheter för den allmänna opinionen att påverka behandlingen.

I motionerna I: 970 av herrar Lundberg och Sveningsson och II: 1233 av herrar Nordgren och Magnusson i Borås anför bl. a. att en synpunkt som bör beaktas vid en reglering av tillfällig handel är allmänhetens behov av skydd mot utbud av undermåliga varor som inte är värda sitt pris. Enligt motionärernas uppfattning har i propositionen inte framlagts förslag som på ett tillfredsställande sätt tillgodoser konsumenternas intressen. De nu framlagda lagförslagen torde ej förhindra de missförhållanden som förekommer. Det förhållande att tillstånd i vissa fall skall erfordras för tillfällig handel torde ej, sägs det i motionerna, eliminera förekomsten av t. ex. kringföringshandlare med kontor och lager »på fickan». Det har konstaterats att de varor vissa handlande tillhandahåller stundom är behäftade med brister och att varornas kvalitet ej svarar mot det pris som begäres.

Motionärerna förklarar att de anförda synpunkterna inte gäller sådan kringföringshandel som fast etablerade handlande bedriver från bil eller buss jämsides med av dem utövad fast handel. Sådan försäljning sker ofta efter en bestämd turlista, och den som bedriver försäljningen måste antagas ha samma intresse som andra handlande att vinna förtroende hos sin kundkrets. Att det i vissa fall förekommer oarter utgör emellertid inte skäl att beträffande distributionsformen i sin helhet stadga långtgående restriktioner. Angelägenheten av att konsumentintressena tillvaratas i denna fråga

talat för att dessa problem blir föremål för närmare utredning. I en sådan utredning bör såväl lokaliseringpolitiska synpunkter beaktas som frågan om en tillfredsställande lösning av serviceproblemen i glesbygderna behandlas. Därvid bör samråd ske med arbetsgruppen för glesbygdsfrågor. Det bör uppmärksammas att kringföringshandeln aldrig torde komma att utgöra mer än ett komplement till den fast etablerade handeln med undantag för vissa utpräglade glesbygdsområden.

Utskottet

Vår centrala näringsrättsliga författning är 1864 års förordning angående utvidgad näringsfrihet. Förordningen innehåller regler om den rätt till näringsutövning som tillkommer svenska medborgare och utlänningar här i landet.

I förordningen föreskrivs, att svensk man eller kvinna är, med de undantag och inskränkningar samt under de villkor i övrigt, som anges i förordningen, berättigad att idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering, att till utrikes ort utföra eller därifrån införa och inrikes orter emellan fortskaffa varor samt att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart. Från denna allmänna näringsfrihet undantas i förordningen vissa särskilt angivna näringar för vilkas utövande krävs tillstånd. Beträffande svenska rättssubjekt ger förordningen i övrigt regler bl. a. om omyn-digs, konkursgäldenärs, vissa tjänstemäns och dödsbos rätt att idka näring samt om gårdfarihandel och realisation.

Utlännings rätt att idka handels- och fabriksrörelse, hantverk och annan hantering är enligt förordningen beroende på tillståndsprövning. För utländska juridiska personers rätt att idka näring här i riket föreskrivs att utländska bolag och föreningar, vilka vunnit registrering av filial, får genom filialen idka handels- eller fabriksrörelse eller hantverk eller annan hantering. Närmare regler om filialverksamheten meddelas i 1955 års lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, den s. k. filiallagen.

I propositionen föreslås att näringsfrihetsförordningen upphävs. Flertalet bestämmelser som rör svenska rättssubjekt, däribland den allmänna näringsfrihetsförklaringen, ersätts inte av någon annan författningsbestäm-melse. Reglerna om gårdfarihandel och realisation föreslås bli ersatta av en förordning om tillfällig handel, som dock får ett tämligen begränsat tillämpningsområde.

Näringsfrihetsförordningens regler om utlänningars rätt att idka näring och filiallagen föreslås bli ersatta av en lag som gäller både utlänningar och utländska företag. Lagförslagets regler om utlänningar stämmer i huvudsak överens med vad som gäller enligt näringsfrihetsförordningen. Hu-

vudregeln skall alltså vara att utlänning som vill driva näring här måste ha näringstillstånd. Undantag föreslås för utlänning som har bosättningsstillstånd. Sådan utlänning blir enligt förslaget likställd med svensk medborgare. Annan här i riket bosatt utlänning blir likställd med svensk medborgare beträffande rätten att driva bl. a. jordbruk och skogsbruk. Beträffande utländska företag föreslås att filiallagens regler förs in i den nya lagen i stort sett oförändrade.

Den föreslagna lagen angående utlänningar och utländska företag innehåller också en regel, som ger Kungl. Maj:t befogenhet att medge undantag från bestämmelse i lagen, om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat eller till det nordiska ekonomiska samarbetet. Undantag som är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat skall också kunna ske från eljest gällande förbud för utlänning och utländskt företag att utan tillstånd vara delägare i svenskt handelsbolag.

Den föreslagna lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1969.

I motionerna I: 969 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 1231 av herr Lothigius m. fl. yrkas i första hand avslag på propositionen. Till stöd härför anförs att något angeläget aktuellt behov av en ny lagstiftning inte föreligger och att ett genomförande av propositionsförslaget kan befaras motverka de nordiska samarbetssträvandena på näringsrättens område. I andra hand yrkas i dessa motioner avslag på propositionen såvitt däri föreslagits upphävande av den allmänna näringsfrihetsförklaringen. Motsvarande yrkande framställs i motionerna I: 971 av herrar Åkerlund och Sveningsson och II: 1232 av herr Magnusson i Borås m. fl. Till stöd för detta yrkande uttalas bl. a. att det är ovisst om och när ett allmänt stadgande rörande samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter kan inflyta i grundlagen och att det inte anförts tillräckliga skäl för att nu upphäva näringsfrihetsförklaringen.

I motionerna I: 956 av herr Werner och II: 1213 av herr Hermansson m. fl. yrkas avslag på propositionen såvitt avser de bestämmelser som ger Kungl. Maj:t befogenhet att medge undantag från de regler som gäller utlänningars och utländska företags rätt att idka näring och att vara delägare i handelsbolag. Yrkandet motiveras med att bestämmelserna är ägnade att underlätta en svensk anslutning till EEC.

I motionerna I: 970 av herrar Lundberg och Sveningsson och II: 1233 av herrar Nordgren och Magnusson i Borås slutligen hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära en utredning om undanröjande av vissa olägenheter för konsumenterna i samband med tillfällighetsförsäljning i enlighet med vad i motionerna anges.

Vad först gäller frågan huruvida ett genomförande av propositionsförslaget kan tänkas försvåra det nordiska samarbetet på näringsrättens område vill utskottet anföra följande. Allmänt gäller att näringsfrihetsförordningen är starkt föråldrad och att en reform är önskvärd. En enhällig remissopinion har också gett uttryck för denna uppfattning. Formellt sett innebär

propositionen en omfattande revision av näringslagstiftningen, men i sak innebär förslaget inte, särskilt i fråga om de regler som gäller svenska rättssubjekt, några större ändringar i gällande ordning. Åtskilliga av reglerna beträffande svenska medborgare har genom de förändrade samhällsförhållandena blivit så föråldrade eller på annat sätt inaktuella att det står helt klart att de utan vidare kan upphävas. I några fall fylls bestämmelsernas syfte numera av regler i annan lagstiftning. Vad gäller konkursgäldenärs rätt att idka näring föreslås införande av dylika regler. Ändringarna beträffande gårdfarihandel och realisation är tämligen genomgripande, men dessa verksamheter omfattar å andra sidan bara en mindre del av förordningens tillämpningsområde. Sammanfattningsvis kan sägas att propositionsförslaget i sak inte innebär någon större ändring beträffande svenska rättssubjekts rätt att idka näring. Inte heller i fråga om utlänningars och utländska företags rätt att idka näring här i riket föreslås några mer djupgående förändringar. De väsentliga nyheterna innebär att utlänning som har bosättningsställning jämföras med svensk medborgare beträffande rätt att idka näring, att skyldigheten för utländska näringsidkare att ställa säkerhet för skatt upphävs och att Kungl. Maj:t får bemyndigande att medge undantag från lagen om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat eller till det nordiska ekonomiska samarbetet. Dessa bestämmelser synes vara ägnade att underlätta de nordiska samarbetssträvandena. I övrigt innebär förslaget i stora delar en kodifiering av gällande rätt och en teknisk modernisering av lagstiftningen, som torde sakna betydelse från de synpunkter motionärerna anfört. De farhågor som dessa gett uttryck för synes mot bakgrunden av vad som sagts vara överdrivna. Att i detta läge uppskjuta reformen i avbidan på att nordisk enhetlighet på området uppnås, vilket sannolikt kommer att ta lång tid, kan inte anses vara motiverat. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 969 och II: 1231 i vad avser yrkandet om avslag på propositionen i dess helhet.

Den allmänna näringsfrihetsförklaringen tillkom i samband med skråväsendets avskaffande för över 100 år sedan och har sin bakgrund i de förhållanden som då rådde på näringslivets område. Dessa har nu helt förändrats. Som påpekats under ärendets tidigare behandling uppfattas principen om näringsfrihet numera som självklar, och någon ändring i rättsläget sker inte om stadgandet upphävs utan att ersättas av annan bestämmelse med motsvarande innehåll. Propositionen har sålunda på denna punkt väsentligen formell innebörd. Utskottet kan för sin del inte finna att motionärerna anfört några skäl som bör föranleda att propositionen frångås. Utskottet avstyrker således de motionsyrkanden som gäller den allmänna näringsfrihetsförklaringen.

Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att utfärda undantagsregler torde som departementschefen anfört utgöra en förutsättning för att Sverige smidigt skall kunna anpassa sig till de avtal som kan komma att ingås inom ramen

för det internationella samarbetet. Bemyndigandet kan komma att underlätta en anslutning till EEC men innebär självfallet inte något ståndpunkts-tagande till frågan om en svensk anslutning till denna organisation. Detta spörsmål torde få prövas i annat sammanhang. Utskottet avstyrker på grund härav motionerna I: 956 och II: 1213.

Som departementschefen anfört kan vissa missförhållanden för konsumenterna uppstå i samband med tillfälliga försäljningar. Särskilt har nämnts riskerna för att allmänheten kan ha svårt att få kontakt med försäljare för reklamation. Departementschefen har emellertid erinrat om att konsumentupplysningen under senare år byggts ut betydligt och att det kan väntas att upplysningsorganen uppmärksammar även ifrågasatt handelsformer. Detta ger konsumenterna ökade möjligheter att bedöma värdet av olika erbjudanden. Utskottet ansluter sig till dessa uttalanden. Skäl att nu föranstalta om en utredning av det slag som ifrågasatts i motionerna I: 970 och II: 1233 kan ej anses föreligga.

Utskottets granskning av författningsförslagen i de delar som ej behandlats ovan har ej gett anledning till erinran.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen avslår motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt däri yrkats avslag på propositionen nr 98;

B. att riksdagen med avslag på dels motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt däri yrkats att 1 § förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet skall kvarstå,

dels motionerna I: 971 och II: 1232 antar det vid propositionen fogade förslaget till lag om upphävande av nämnda förordning;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 956 och II: 1213 antar de i propositionen under 2)–6) angivna lagförslagen och lämnar de under 7)–10) angivna författningsförslagen utan erinran; samt

D. att motionerna I: 970 och II: 1233 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 november 1968

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Ebbe Ohlsson (h), Nils-Eric Gustafsson (cp)*, Erik Jansson (s), Åkesson (fp) och fru Landberg (s);

från andra kammaren: herrar Nyberg (fp), Tobé (fp), Svenning (s), Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Hammarberg (s)*, Krönmark (h) och Josefson i Arrie (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

Vid B i utskottets hemställan

av herrar *Alexanderson* (fp), *Ebbe Ohlsson* (h), *Åkesson* (fp), *Nyberg* (fp), *Tobé* (fp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett

a) att det avsnitt under rubriken Utskottet, som börjar med orden »Den allmänna» och slutar med orden »allmänna näringsfrihetsförklaringen», bort ha följande lydelse:

Den allmänna näringsfrihetsförklaringen tillkom i samband med skråväsendets avskaffande för över 100 år sedan och har sin bakgrund i de förhållanden som då rådde på näringslivets område. Dessa har nu helt förändrats och principen om näringsfrihet torde numera i allmänhet uppfattas som självklar. Upphävandet av 1 § näringsfrihetsförordningen avser inte att ändra rättsläget och det kan därför med visst fog hävdas att propositionen på denna punkt huvudsakligen har formell innebörd. Enligt utskottets mening är det emellertid av värde att principen om allmän näringsfrihet alljämt finns uttryckt i författning. Som närmare framgår av propositionen har grundlagberedningen att pröva bl. a. om en allmän näringsfrihetsförklaring kan tas in i grundlagen tillsammans med andra regler om samhällsmedlemmarnas fri- och rättigheter och hur en dylik förklaring i sådant fall bör vara utformad. I avbidan på beredningens ställningstagande bör den allmänna näringsfrihetsförklaringen kvarstå med den redaktionella jämkning som föranleds av att flertalet bestämmelser i förordningen i övrigt upphävs. De i propositionen föreslagna ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om upphävande av näringsfrihetsförordningen bör som följd härav omarbetas i formellt avseende.

b) att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt de rör 1 § förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, samt motionerna I: 971 och II: 1232 — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad bifallas — för sin del antar följande förslag till lag om ändring i nämnda förordning.

Förslag
till
Lag
om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad
näringsfrihet

Härigenom förordnas dels att 1 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att förordningen i övrigt skall upphöra att gälla.

1 §.

(Gällande lydelse)

Svensk man eller kvinna är, med de undantag och inskränkningar samt under de villkor i övrigt, *som här nedan upptagas*, berättigad att i stad eller å landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering; att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart.

(Utskottets förslag)

Svensk man eller kvinna är, med de undantag och inskränkningar samt under de villkor i övrigt, *som stadgas i författning*, berättigad att i stad eller å landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering; att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969. Bestämmelserna i § 4 och § 9 mom. 4 tredje stycket om att gift kvinna, som sammanlever med mannen, får idka näring endast såvida mannen tillåter det och ikläder sig ansvarighet för de förbindelser, som hon i och för rörelsen kan komma att ingå, samt om straff för överträdelse av dessa bestämmelser gäller fortfarande, om äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. Fråga om ansvar för överträdelse av förordningen under dess giltighetstid skall även därefter bedömas enligt förordningen.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till sådan bestämmelse i förordningen som ersatts genom bestämmelse i lagarna denna dag (nr) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket och (nr) om ändring i konkurslagen eller i förordningen denna dag (nr) om tillfällig handel, skall den nya bestämmelsen tillämpas.